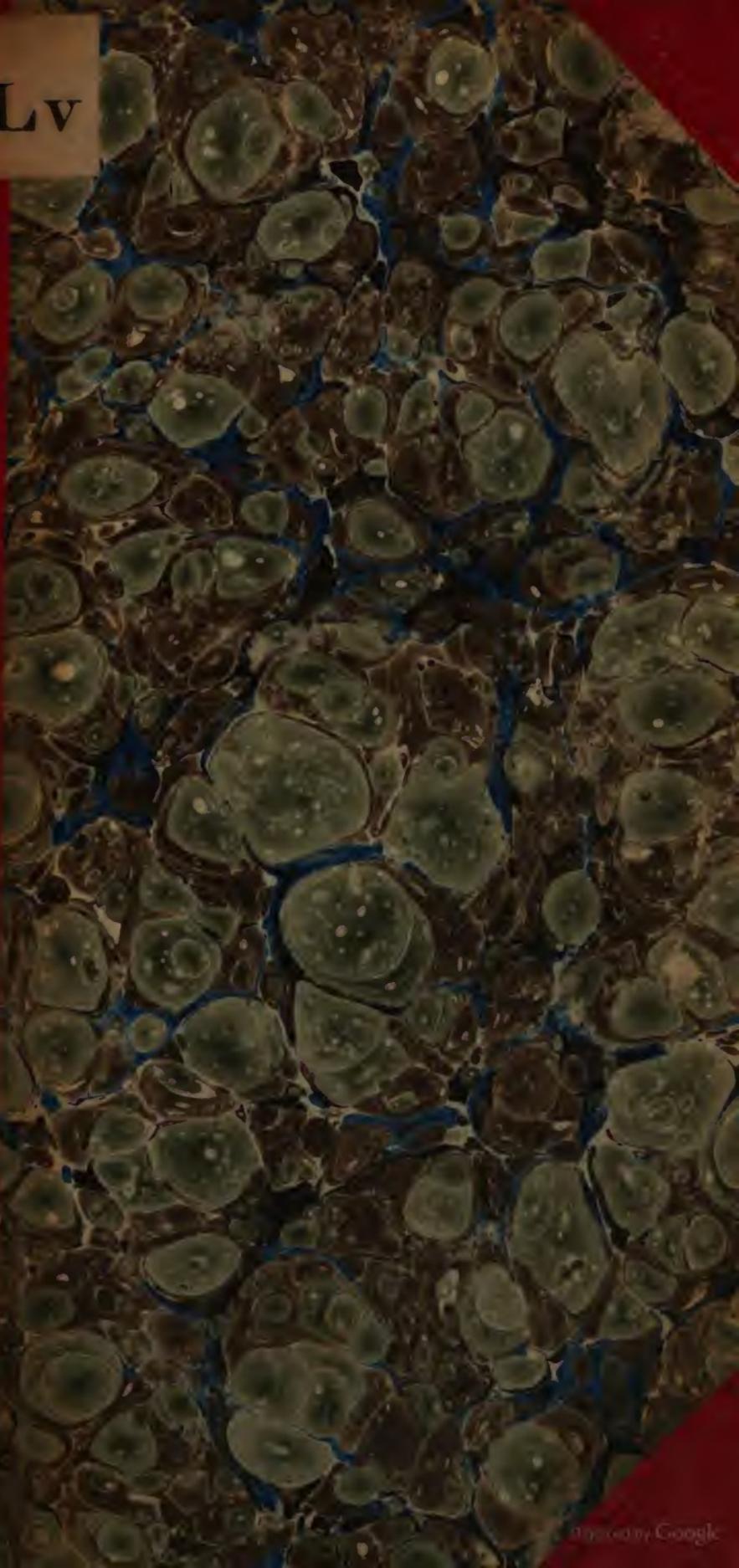

Lv

OBSERVATIONUM CRITICARUM

I N

CATULLI CARMINA

S P E C I M E N

S C R I P S I T

FERDINANDUS HANDIUS PH. D.

L I P S I A E,

PROSTAT APUD IOH. AMBROS. BARTHIUM

M D C C C I X.

8° B5. E. 330.

202.228.22

Habent sua fata libelli. Inter eos veteres scriptores, qui longum per tempus neglecti jacuerunt, et in quibus post curas singulis locis adhibitas plurima adhuc leguntur obscura et depravata, Catulli carmina non ultimum locum obtinent. Etenim ex quo studia virorum doctorum Latinis poetis occupari coeperunt, alia omnia maiori diligentia et cautori cura versata sunt, quam nostri poetae carmina. Iamiam Parthenius, tantam, inquit, confusionem et conversionem in Catulli carminibus fuisse, ut si ab inferis auctor revocaretur, sua non esset agnitus. Nec tamen is dignus erat, qui tanta casuum varietate jactaretur et sospitatorum diu desideraret. Evidem pro Catullo ejusque virtutibus dicere, aut eum flagitiosae impunitatis specie, qua suspectum habent, liberare, non apud me constitui; nec curo eos, qui in moribus poetarum magis, quam in verbis haerent, et ingenium non nisi pudicum esse volunt. Qui vereor, ne saepissime fallantur; nam, quae inter mores et orationem intercedit necessitudo, non in quo-cunque poeta ita valet, ut ad regulam, nescio quam, exigi possit. Placet Catullus, quia plurima in eo placent. Atque in magnis ingenii multa reperiuntur, quibus eorum vitia expientur; nec

A

— 2 —

culpa vitiorum, quae saeculi sunt, in singulos homines, qui iis laborant, conjici debet.

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum: versiculos nihil necesse est.

Elegantissima carmina conscripsit Catullus, mira simplicitate ac venustate; neque ipse destinatus erat ingenii vi, quae neque artem nec laborem redolet. De negligentia et audacia ejus non uno modo potest disputari. Quae vero viri docti de ea re dixerunt, vereor, ne maximam partem nimia sint atque iniqua. Melius consuluissent poetae, si carmina ejus ita restituissent, ut judicium firmum ac certum de iis haberi posset. Quamdiu enim de pluribus partibus dubitatur, non potest de universa re judicari. Editiones autem Catulli, quae recentioribus temporibus prodierunt, carmina non peraeque exhibent, quemadmodum a poeta profecta sunt. Sunt enim ita comparatae, ut lectionis vulgatae rationes et caussae prorsus ignorentur. Ex iis non cognosces, unde ducta sit haec et illa lectio, vel bona vel absurdula, neque invenies nomina virorum doctorum, quorum studio plures singuli loci optime sanati; immo vana mendacia ac negligentiae sordes tantum tibi taedium afferent, ut totum librum abjicias. Judicium ac censura, quam interpretes ante omnia instituere debebant, codicum et vett. editt. eorumque auctoritatis nusquam exstat, et textus firmo fundamento plane destitutus est. Sine codicium et vett. librorum ope neque institui, neque

effici potuit recensio textus. Nec sufficiebat, tan-
tum inscriptiones editionum commemorare, hinc
et illinc varietatem lectionis afferre et aliorum ve-
stigia sine ulla dubitatione persequi. Quantum
igitur dolorem omnes, quibus studia humanitatis
et in primis carmina Catulli curae sunt, percipere
debuerunt ex morte Santenii, cujus mentio tri-
stior est lacrymis Simonideis.

Historia casuum, quibus jactatus est Catulli
liber, satis mirabilis docet, paucissimos inveniri
potuisse codices antiquiores, et variarum lectio-
num, quam illi exhibent, majorem partem e scri-
barum ignorantia atque monachorum lascivia, qua-
in scriptoribus veteribus grassati sint, ortam esse.
Atque hoc jam Scaliger observavit, de exempla-
ri, ex quo omnes codices propagati, loquutus.
Variis ex argumentis et praecipue ex consensu
omnium, quos hucusque cognitos habemus, codi-
cum in locis corruptis et mutilatis demonstrari
potest, unum librum fuisse fontem omnium alio-
rum, qui inde a saeculo quinto decimo scripti
sunt. *Mathaeus Palmerius* in codice, quem sua
manu a 1428. scripserat, et quo usus erat *Andreas*
Schottus (Observ. lib. II. c. 16. p. 53.) haec ad-
notavit: *anno 1425. primum repertum esse Ca-*
tullum *pessimeque acceptum in manus hominum*
venisse. Exstat etiam epigramma, commemo-
ratione satis dignum, viri cuiusdam docti Veronen-
sis, quem *Apostolus Zenus* (in Ephemerid. Lit.
Ital. Vol. XII. 11.) Guarinum patrem, Burmannus

Guarinum filium esse voluit. In eo narratur librum Catulli, a Francisco quodam scriptum, ex horre tenebris Veronam delatum esse. *Maffeius* in libro: *Verona illustrata* Vol. II. p. 7. ad decimum usque saeculum Catullum plane ignotum fuisse suis civibus, confirmat inedita quadam scriptione: In Verona aveasi Catullo fin del secol decimo, perchè io trovo in uno degl' inediti sermoni, che ho presso me di Raterio, venuto d'oltra monti a questo Vescavado, com egli lesse, qui Catullo, non avendol letto per l'avanti; e trovo che l'avea alle mani nel decimo quarto secolo Gugielmo Pastrengo, amico del Petrarca, il quale nell' opera sua versi ne cita in due luoghi. — Quis fuerit ille Francisci codex et an adhuc extet, nihil magis affirmare possum quam alii. *Maffeius* l. l. p. 32. de manuscriptis libris ita loquitur: son tutti di poca eta, e i piu vecchi non paiono obrepassar di molto la metà del decimo quinto secolo. Catulli vero librum, in Gallia repertum malas in manus venisse, id est, quod omnes fere commentariorum antiquiorum auctores monuerunt ac questi sunt.

Sub saeculi XV. exitum typis excudi curarunt Catulli carmina una cum Tibulli et Propertii elegiis. Primum prodierunt Venet. 1472. (*Maffeius* annum 1471. allegat). Ex quoniam vero codice haec editio descripta sit, nondum potuit competiri, quum neque Broukhusio ad Tibullum, neque Burmanno ad Propertium emendandum eo uti liceret. Cf. Santen. ad LXVIII. 49. Venetae secundae anni 1475. lectionem praebuit codex Palmerii, ut *Maffeius* refert l. l.; editio vero Regiensis

vel ad exemplar princ. expressa, vel ex alio codice
descripta videtur; nam pluribus in locis lectionem
exhibit a vulgata longe diversam. cf. LXVIII. 46.
Tandem anno 1481. *Ioannes Calphurnius* pri-
mus omnium majorem habuit curam Catulli, ejus-
que carmina Vicentiae edidit. Venetam primam
vel secundam iterum excudi curavit, sed eam, ut
videtur, ipse bonis codicibus usus, (cf. Santen. ad
LXVIII. 45.) multis in locis correxit (cf. lect.
carm. 50 et 65. cum cod. Dresd.). In praefatione
ad Hermolaum ita scribit: „cum percurrere coe-
pissem id opus, quod Venetiis impressum est, —
tot mendis refertum esse deprehendi, ut longe plu-
ra essent vitiosa et depravata, quam quae emen-
data. Nullus certe sensus ex his elici poterat.
Confestim conveni nonnullos impressores et eos
cohortatus sum, ut iterum id opus imprimarent ea
correctione quam pollicitus sum. Possum igitur
gloriari me non id emendasse, sed vere totum ex-
scripsisse.“ Evidem totum hunc locum apposui,
quoniam valde memorabilis est. Calphurnium
sequutus est *Parthenius*, primus Catulli interpres,
qui Brixensem anni 1486. curavit, et non parum
de poeta nostro promeritus est, quamquam ipse
suam editionem festinatam appellat. In praefatione
loquitur de iis, qui enarrationes discipulis
dictatas inique interciperent, sed nihil magis que-
ritur, quam id, quod Catulli liber, quo nullus
omnium et in Graecis et in Latinis magis corrup-
tus et mutilatus, a viris doctis obscuritati relictum
fuerit. Commentarius pro temporis ratione satis

doctus multa continet, quae ad restituendam lectio-
nem genuinam maxime considerari debent; nam
auctor ante oculos habuit codices, e quibus pluri-
bus in locis restituit, nisi semper optimam, ta-
men non plane improbabilem lectionem. Con-
jectuae vero a Parthenio factae postea in Vene-
tas receptae et a pluribus criticis pro Catullianis
habitae sunt.

Secundus poetae interpres fuit Palladius Fus-
cus, cuius commentarium edidit Io. Tacuinus,
nescio utrum primum in edit. Venet. 1500, an
antea seorsim. Opus est admiratione et cura di-
gnissimum, cuius altera pars, quae ad crisin per-
tinet, multo praestat alteri, in qua verba explican-
tur. Nam non solum emendationes exhibit par-
tim ingeniosas, sed etiam codicum lectionem. Pal-
ladius enim usus est decem codicibus (vide eum ad
34. 3.). Tamen, quod valde miror, recentiores
editores commentarium illum plane neglexerunt,
immo ne dignum quidem cognitione existimarunt.
Veneta autem anni 1500. ex Venett. 1486. 1491.
1493. descripta, ultima est ex editionibus iis,
quae, praeter codices, auctoritatem, pro sua con-
ditione majorem vel minorem, habent in reci-
pienda vel repudianda carminum lectione. At quo
diligentius commentariorum, quos commemoravi,
auctores rem suam tractaverant, eo levius admi-
nistrarunt alii, qui exinde Catulli editiones para-
runt. Talis vir erat *Hieronymus Avantius*, non
mediocris ingenii, sed audax et nimis levis, Par-

— 7 —

thenii discipulus, et ut arbitror, unus eorum, a quibus Parthenius dicit enarrationes suas inique interreptas esse. Ipse vero Avantius fatetur, se per triennium sub Parthenio in haec studia incubuisse. Conscripsit emendationes in Cat. carmina 1494. editas a Moravio, repetitas in edit. Venet. 1500, quas tamen non omnes sibi debuit auctor, sed partim Palladio (qui 1483. mortuus est), partim aliis surripuisse videtur. Quodsi sex vel septem locos excipias, reliquos omnes ex ingenio emendavit; in illis paucis codicem antiquioris mentionem facit, in his conjecturas suas notat signo l. vel verbis: quid si legeres. Haud mirum mihi videtur conjecturas partim ineptas, partim non necessarias ab Avantio excogitatas esse, sed miserandum, eas ab editoribus iisque recentioribus tanquam codicis lectiones receptas vel probatas esse. Et ita factum est; nam Aldinam editionem primam codicis instar allegare solent. Haec vero editio, nescio cuius cura, sed suspicor Aldi et Avantii, Venetiis 1502, edita, fundum habet in editionibus antiquis collatis (non in sola editione anni 1500, ut Heynius dixit); at in eam receptae sunt interpolationes et correctiones Avantii, Ioviani Pontani et aliorum, maximam partem asteriscis notatae. Codicem adhibitum esse, nullo loco potui intelligere; nec cognovi, quod Heynius de Tibullo affirmavit, Aldinam secundam prorsus novam esse recensionem. Ipsa quoque continet interpolationes (ut Pontani I. 9, aliorumque XXXVI. 3.) et textum prioris Aldinae; vd.

XVII. 3. XIV. XX. Aldinas vero editiones, quae non magnam habent auctoritatem, viri docti recentioris aevi in pluribus sequuti sunt, alii auctoritatis specie decepti, alii nulla dubitatione commoti; unde maxima, opinor, negligentia exemplarium nata. Ut difficultatis explicationem evitarent, editores saepe correctorum nugas recipere maluerunt, quam codices consulere, et in investiganda vera lectione sudare. Non ignoro merita virorum doctorum de quibusdam Catulli locis, immo, si plures critici tales, quales eruditione Muretus, assidua diligentia Statius fuit, Catullum curassent, nos, puto, jamdudum legeremus carmina emendata ac correcta; nec me fugit, varietatem lectionis e codicibus bonae notae allatam apud Muretum, Scaligerum, Statium, Vossium et alios inveniri, tamen si editores collegissent omnes illas lectiones, una cum iis, quas Columna, Fruterius aliisque commemorant, neque in verba magistri jurassent, plurima essent sanata atque ad sinceritatem suam reducta. At non ita illis placuit. Ex quo enim Scaliger Muretum laude, qua dignus erat, summa fraudare sustinuerat, et, sibi suoque ingenio confidens, Statii commentarios inspicere non operae pretium putaverat, alii qui eum sequebantur, spem Catulli aliquando restituendi omnem amiserunt. Atque Achilles Statius, quem praे nonnullis recentiorum admirari soleo, commentarium scripsit ex omnibus longe praestantissimum, et ob doctrinam atque eruditionem, qua plurimos locos vel carminibus aliorum collatis

vel dicendi usu demonstrato illustravit, et maxime ob varietatem lectionis diligenter adnotatam e decem codicibus. Textum quod attinet, Statius Aldinam, quam saepissime commemorat (vd. 34, 3. 61, 23. all. ll.), non peraeque ut poterat correxit, nonnullis tamen in locis codicum lectio- nem revocavit, et plurima aliorum curis reliquit. Ipse de se ita: „In optimis, ait (p. 232.) emendan- dis auctoribus sine veterum subsidio librorum mihi quidem non licet esse tam diserto (ut verba mu- tem), nec si liceat, libet.“ Caussam, quapropter Mureti mentio nisquam ab eo facta est, equidem non intellexi; Palladii quoque commentarium non videtur in Statii notitiam venisse. Iam vero lu- cem obortam alii tenebris suis obscurare coeperunt. Scaliger enim, qui, nisi nimis ingenio suo indul- gisset, pro hujus praestantia, plurimum proficeret potuisset, invidia incensus, omnia, quae Mure- tus vel codicis optimi auxilio, vel suo ex ingenio emendaverat et illustraverat, omnino repudiavit, una cum Statii commentario (quamquam utriusque libros ante oculos habuisse videtur; vd. eum ad LXVIII. 6.); immo in lectione Aldinae servanda saepissime acquievit, et praeter eos locos, in qui- bus codicem Cuiacii sequebatur, poetam novis sordibus conspurcavit. Ille non fuit, qui Catul- lum lepidum ac venustum poetam emendaret; a gravitate et morositate ejus lepor et simplicitas Ca- tulli plane abhorruerunt. Nec opus est exemplis confirmem, quam insulsae sint plurimae Scaligeri correctiones, quam male abutatur doctrinae sua.

copia et quam inepte codicis vicia saepe defendat. At meliora non facile potuit dare pro spatio temporis, quo commentarium suum conscripsit. Nam deum testem advocans affirmat, ne integrum quidem mensem tribus poetis, Catullo Tibullo et Propertio, recensendis se impendisse. Evidem non negaverim, a Scaligero codicis lectionem saepe revocatam esse, sed, quae ille emendando Catullo perfecit, alias quisque, puto, neque auxilio codicum nec sano iudicio, quo interpolatorum nugae dissipare debebant, prorsus destitutus, perfecisset. Recensionem autem festinata opera Scaligeri factam et ex vitiosis ac importunis lectionibus Al-dinae primae collectam plerique praestantissimam putarunt, et in suas editiones recipere nullo pacto dubitarunt; quo factum est, ut ad nostra usque tempora textus perveniret interpolationibus cuiusvis generis refertus, correctionibus ineptis contaminatus, nec firmo certoque fundamento nixus. Nec aliorum studiis Catullus, quem Scaliger nimis audacter oppressit, erectus ac restitutus videri potest. Nam editiones, quas Vossius et Vulpius paraverunt, non putaverim novae recensionis nomine dignas. Vossius, quamquam optimos codices ad manus habebat, quum quosdam locos optime atque ingeniose emendaverit, tamen tanta audacia in ea reversatus est, et conjecturas tam ineptas adeoque obscoenas recepit, ut Catullus saepe sibi redderetur plane dissimilis. Qua vero editio ejus aliis praestat, variarum lectionum adnotationi vereor, ut omnino fides sit ha-

benda, quum nomine veterum librorum saepe designantur editiones antiquae. Omnino si de emendationibus et illustratione singulorum quorundam locorum dicere voluisse, praeter Vossium commemoranda mihi essent nomina multorum, qui de iis bene meriti sunt, doctorum virorum. At loquor de integra, quam editores professi sunt, recensione textus, et mihi persuasum habeo, criticos munus suum, quod industriam ac diligentiam requirit, non nisi obiter et perfunctorie exsequitos esse. Alii enim haec tralaticia officia existimabant, alii poetam nube annotationum, quibus res et verba sententiarum nexui erepta illustrarentur, involvebant, alii, in constituenda carminum lectione nimis securi, nec metri rationem respicientes, utrum ita Catullus dixisset vel dicere potuisset, necne, plane non quaerebant. De recentissima Catulli editione non feram sententiam, ne ego juvenis ea, quae mihi de hoc opere dicenda essent, in virum, qui ipse juvenis illud edidit, doctissimum et munere suo gravissimum dixisse videar. Nec ea, quae dixi, eo animo disputata sunt, ut virorum doctorum meritis in Catullum aliquid detraherem, sed praemittenda videbantur, ut appareret, quantum superesset in poeta nostro emendandum ac restituendum.

Editori enim Catulli futuro campus lato limite patet. Assiduum studium, magna cura, rerum antiquarum scientia, sermonis auctori proprii et metricae rationis cognitio, haec sunt, quae

ad hoc opus perficiendum requiruntur. Quod ad res, quas Catullus enarrat, illustrandas pertinet; eae sunt maximam partem satis explicatae, quod quidem facillimum erat. A sententiarum vero recta expositione interpretes saepius aberrarunt. Nam in Catullo explicando non sufficit profunda eruditio ac doctrina; interpres esse debet ingenio, quale poetae nostro erat, venusto et lepido. Plurima reperiuntur in ejus carminibus, quae magis sensus significatione, quam rationis investigatione probari possunt; quae tamen non parvi momenti sunt, quum venustatem carminibus vel detrahant, vel restituant. Sed haec amplius persequi, non mihi proposui.

Ad sententiarum illustrationem ne prius te accinxeris, quam genuinam carminum conditionem restitueris, ac verba auctori vindicaveris. Officium igitur gravissimum editoris positum erit in diligenti et accurata comparatione codicum manuscriptorum. Ac mirum, ne dicam miserabile videtur, quod a recentioribus editoribus ne ea quidem, quae in superioris saeculi libris leguntur, observata et collecta sunt. Qua tamen opera magis subvenissent laboranti textui, quam explicationum ad verba corrupta adjectarum farragine. Interpretatio enim criticae artis auxilio destituta ideoque incerta et vana non potest difficultates tollere. Adhuc accurate colligenda est lectionis varietas e codicibus Palladii, Guarini (cujus editio an. 1521. pluribus ignota) Mureti, Scaligeri, Vos-

sii (inter quos eminet liber Commelin.), Columnae, Meleagri (Balthas. Venatoris), Fruterii et aliorum, praeter eos codices, qui a viris doctis nondum descripti in bibliothecis exstant. Atque antiquissimae quoque editiones huc pertinere, non opus est ut pluribus demonstrem.

Editorem Catulli porro oportet, fragmenta et verba poetae, quae apud Grammaticos leguntur, et quorum numerus non parvus est, congerere. Grammaticorum enim auctoritate, saepe codicium omnium graviori, plura loca restitui vel defendi possunt. Id quod editores recentiores plane neglexerunt. Lectionem defendere debebant e. g. LXIII. 38. e Festo LXVI. p. 419. Dac., quaerere utrum carm. I. 2. ex auctoritate Marii Victorini (p. 204. Commelin.) et Terentiani Mauri (de metris p. 2440. l. 24. Putsch) legendum sit *arido*, an secundum Servii (ad Aen. XII.) et Fortunatiani (p. 2676. Putsch.) testimonium *arida*; illustrare debebant e. gr. XCVII. 6. e Festi loco XIV. p. 353. Dac. et IV. 26. 27., genuinam lectionem firmare teste Charisio (instit. gram. III. p. 225. l. 41. Putsch), et sic alia.

Deinde metrorum, quibus usus est Catullus, numerorumque ratio non satis accurate habita est ab editoribus et quaestiones huc spectantes in pluribus locis inepte institutae. Inde vero patet, qui factum sit, ut versus non pauci adhuc legantur vel omni metri mensura expertes, vel nomine tan-

tae licentiae excusati, cuius culpam nemo Latino-
rum poetarum contraxerit. Habet noster quae-
dam propria; ne tamen existima, negligenter eum
conscriptisse plurima carmina. Quae apud alios
negligentiae nomine alias ob caussas suspecta sunt,
apud nostrum sunt a voluntate profecta, nec a poe-
ta inconsiderato commissa. Severioribus, ni to-
tus fallor, metricis legibus semper se adstrinxit, et
exempla Graecorum ita imitatus est, ut ex iis re-
ciperet etiam licentias, quae non ad seriorum poe-
tarum carmina exigi debent. Versus suos non
conformavit ad leges, quas poetae postea, cum
ars jam perfectior facta esset, sequuti sunt; atta-
men versibus non deest elegantia, quod adeo ex
iis rebus, quae minutiae videntur, intelligitur.
Ut pauca afferam, graeca exempla sequutus, nus-
quam duritiem admittit, qua syllaba brevis ante
literam *st* aliis verbi ponatur. Elisionem in pen-
tametri caesura, et in fine vocabula trium syllab-
arum ponere solet, utrumque auctoritate Grae-
corum, qua multa] hujus generis apud Catullum
excusari possunt. Quantum vero relictum sit
studio ac curae sospitatoris, Catullo aliquando
subventuri, ut etiam ad rhythmorum proprietatem
revocetur poeta, id facile cognosci potest ex
horrendis lectionibus; quae in pluribus carminib-
us adhuc offendunt aures, ut Scaligeri *adsuli-
tantis XVII. 3. mehercule XXXVIII. 2. Anne-
sana illa XLI. 1. LXIV. 178. et aliae.* Vd.
Ahlwardt Attis des Cat. ad vs. 35. et al.

Imitandorum Graecorum studium Catullo cum omnibus fere Latinis poetis erat commune. Sunt carmina, quae ad verbum e Graecis traducta esse, ipse fatetur poeta (LXVI. cf. CXVI. LI.); sunt alia in quibus poetam, nisi Graecorum verba ac sententias expresserit, ita versatum fuisse argumenti ratio ostendit, ut coloribus alienis sua infecisse videatur. Quod tamen Catullus fecit ex more, quo omnes Romani scriptores Graecos habebant magistros, et ad Graeca ingenia se prorsus componebant; quamquam nostro non deerant, quae ad inventionem pertinent, ingenii vis ac celeritas. Liberior vero imitatio vereor, ut pluribus in locis unquam demonstrari possit, quum carmina, e quibus noster multa decerpsisse videntur, praecipue comicorum antiquorum, temporis invidia perierint. De singulis sententiis quaestio est difficilior; quod non sensisse videntur interpres, facillime eo deducti, ut, quemadmodum apud Propertium, ita etiam apud Catullum comparatione similium sententiarum abuterentur, et poetam ingenio suo nil debere putarent. Ac non solum Graecos imitatus est Catullus, sed etiam antiquiores Latinos poetas, et ad horum exempla suam dicendi rationem conformavit. Si integros haberemus Ennii, Lucilii, Naevii aliorumque libros, certior esset res; nunc vero e fragmentis pauca tantum probari possunt. Interpres vero haec parum observarunt, et multa, quae ex Graecorum et Latinorum imitatione explicari de-

bebant, omiserunt. Ut paucis exemplis utar,
c. LXVII. 6. defendi debet lectio:

Postquam est *orrecto* facta marita sene.

ubi antiquae editiones Vicent. Brix. Venett. exhibent *projecto*, quod Parthenius explicat: *excluso Balbo*. In codd. Statii et membr. Commelin. optime legitur *orrecto*. Ac ita loquutus est e Graecorum more. Homer. Il. XVIII. 26.

*αὐτὸς δ' εἰς κονίησι μέγας μεγαλωστὶ ταυτοθεῖς
χείτο.*

Cum carmine V. comparandum est id, quod apud Athenaeum VIII. 14. p. 259. Schweigh. exstat. πίνε καὶ παιζε, Θυγτὸς ὁ Βίος etc.; versus 18. carm. 68. cum Sapphus fragmento XII. et sic alia. Cf. Rhunkenii praef. ad hymn. in Cerer. p. XII. sq. Ad antiquos poetas Latinos inter alia multa haec spectant. Carmine LXXIII. exprimere volebat Ennii apud Cic. de offic. II. 18.

Benefacta male locata, malefacta arbitror,
vel hoc antiqui poetae:

Beneficia in vulgus cum largiri institueris,
Perdenda sunt multa, ut semel ponas bene.

Carm. LXIV. 106. Recipi debebat lectio codicum duorum, quos Columna constituit, et excerpt. Vatican. Ursini:

Conigeram nutanti vertice pinum
firmata auctoritate Ennii, qui apud Gellium (XIII.
20.) et Nonium s. v. *cypressus* ita:

Capi-

Capitibū nutanteis pinos rectosque cu-
pressos;

quocum iterum conferendus est vs. 290. — Vs.
189 — 191. illustrantur Accii verbis apud Non.
de var. sign. serm. p. 507. (in Epinausimach.): Ta-
men haud fatiscar, quin tuam implorem fidem. —
Carm. LXXVI. v. 20. comparari debet cum Lu-
ciliī fragmento apud Nonium s. v. *catax*. Alia infra.

At interpretem Catulli non solum demonstrare
oportet, quid ipse suo ingenio debuerit poeta, quid-
ve aliis, sed etiam ad consilium auctoris diligenter
attendere, et cuiusvis carminis indolem atque
ingenium perscrutari, ut accurate cognoscat, quo-
usque argumentum ejus pateat. Nam satis con-
stat, in codicibus carmina legi ita consuta, ut sin-
gulis aliena admisceantur, nec partes ullo sensus
vinculo inter se conjungantur. Neque ordo, quo
se excipiunt carmina, a poeta profectus est. Plura
fragimenta, quae in Grammaticorum libris allegata
deprehendebant, librarii carminibus integris ad-
scripserunt vel ob sententiarum similitudinem, vel
ob verborum repetitionem. Vd. XIV. 27 sq. cll.
cum XVII. 14. L., et alia, quorum nonnulla infra
proferemus. Ac quamvis pristina forma carmi-
num ea ratione corruptorum non nisi conjectura
erui possit, critici tamen est, indicia facere sin-
gularum partium. Quodsi Catulli interpres con-
jectandi necessitate non abusus fuerit, aliquando
puto fore, ut plures tollantur difficultates, et car-
mina propriam suam proprietatem redu-

cantur. Nec de omnibus locis, quos codicum auxilio expedire nondum licuit, desperaverim; immo credibile est, aliquando libros nostris antiquiores et scribarum erroribus minus depravatos repertum iri.

Varietate lectionis, quam viri docti hucusque e codicibus attulerunt, diligenter explorata, non dubitamus, quin conditio, qua ad nos pervenit Catullus, uni debeatur codici, ex quo alii multi fluxerint, et vitia plurima antiquiora sint codicibus, qui adhuc in notitiam nostram venerint. Vd. infra ad LXVIII. 153. XXI. cf. LXVIII. 157. LV. 21. Carmina Catulli hominibus, qui post eum vivebant, in deliciis erant (ut vel ex aemulatione Propertii, Virgilii, Petronii et aliorum intelligi potest. vd. Statium ad LXVIII. 151.) atque assidue legebantur, cum ob argumenti venustatem, tum propter lepidam poetae lasciviam, qua saeculum illud mirifice delectabatur. Exemplis sat multis haec probari possunt. At, quod in his rebus fieri solet, non diu absuerunt interpolationes vel ex imitatione, vel, quum lectores verba poetae amplius persequerentur, ex illustrandi arte ac splendi libidine ortae. Quae cum ita sint, equidem vereor, ne nonnulla carmina tota ab aliis poetis composita et ob simile argumentum Catullianis inserta sint, quod effici potuit eadem ratione, qua ordo carminum ita constitutus est, ut non modo eaedem sententiae in vicinis occurrant, vel res similes exponantur, sed vel sola quorumdam.

verborum similitudo spectetur. Sic, ut rem exemplis probem, carmen XCVII. sequitur XCVIII. ob verba *crepidas lingere carbatinas et colum lingere carnificis*; sic c. LXXVI. excipit LXXVII. ob verba *eripere et pestem*, XXIV, et sic alia. Sicuti vero interpolationis genus, quod in Catullo reperimus, aliud est atque in antiquissimis Graecis poetis, ita via, quae ad illud explorandum ducit, magis expedita et solida est, nec facile potest ad temerariam emendandi rationem aberrari. Non ignoti sunt illi homines, qui vel sua vel aliunde petita Catulli carminibus addiderunt. Pertinent vero cum ad antiquius, tum ad recentius aeyum, quamvis in pluribus locis non accurate internosci possint. Inter illos retulerim Grammaticos, qui vel mutabant singula verba, vel versus novos adjiciebant suo ex ingenio; inter hos, homines saeculi XIV et XV., qui in similibus aliorum sententiis deducendis et ad marginem adscribendis maxime laborabant, et monachi, qui ut aliorum, ita etiam Catulli carminibus, quae rem amatoriam tractant, adnotationes, maximam partem libidinosas, addere solebant; unde saepe mirabilis lectionis varietas. Quodsi ad editiones quoque recentissimi interpolatores, ut erant Iov. Pontanus, Avantius et alii.

Catulli codices jam antiquioribus temporibus corruptos et a grammaticis mutatos esse, luculenter appetit. ~~e~~ loco Gellii, qui VII. noct. att. 20. ita:

„Catullus quoque elegantissimus poetarum in hisce versibus: (XXVII. 1. sq.) *Minister — ut lex Posth. iubet magistrae ebriosa acina ebriosioris*, cum dicere *ebrioso* posset, etc. — Qui *ebrios* autem Catullum dixisse putant, aut *ebriosos* (nam id quoque temere scriptum invenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.“ Ad eos vero, qui postea poetas Latinos interpolabant, referri debet *Seneca*, cuius nomen adscriptum est in Dresdensi codice, de quo infra dicam, ad Tibull. I. 2. 26. II. 5. 17. et 74. Etiam Catullum ab eo interpolatum esse, Vossius ad LXVII. p. 284. e Mediolanensi exemplari demonstravit, ubi adscriptum legebatur: *Seneca supplevit*. Quis autem fuerit ille homo, nec Vossius, nec Heynius (praef. ad Tibull. p. 28.) compertum habebat. Praeterea Vossius librum manu scriptum Aeneidis vidisse se dicit, in quo Seneca priorum quatuor versuum, qui Aeneidi praemittuntur, auctor nominabatur, et Lucani codices, in quibus septem primos versus addidisse dicebatur: *Seneca, ut quidam volunt, avunculus Lucani*. Quisquis ille fuerit, vel Florus cognomine Senecae vocatus, vel aliis, ad id genus interpolatorum pertinet, qui senioribus temporibus versus integros inserere, vel ex aliis locis deducere solebant. Catulli vero carmina ampliorem occasionem praebebant interpolationi, quam aliorum omnia, et quidem ob argumenti varietatem. Grammaticos sequuti sunt homines seculi XIV. et XV., quorum operaे nos debemus codices. Interpolationes plures ab his

profectae sunt, ut ante me copiose et egregie probavit loco LXVI. vs. 53 et 54. Maffeius in l. l. T. II., nec opus est multa addi. Hujus quoque generis exemplum exhibit Cod. Voss. vs. 21. carm. LXXVI. Ac quem fugiat, monachos libidini suae indulgentes, quum in viis publicis iis non liceret, grassatos esse in veterum libris tum in Graecis (ut Mosch. II. ult. vs.), tum in Latinis (ut lectio codd. Tibull. IV. 2. 24. correcta)? Catullum etiam conspurcarunt salacia illa ingenia, quibus poetae luxuries et lascivia vehementer placabant, ut memorabili exemplo infra explicabo.

Iam vero, quae hucusque a me disputata sunt, observationibus quibusdam illustrabo, ad quas conscribendas mihi erant haec subsidia. Praeter antiquas editiones Brixensem anni 1486. Venetas 1495. 1500. Aldinam utramque, Guarini et quae post eas editae, consulere mihi licuit Vincentianam anni 1481. Cujus usum mihi *Heynus* pro summa ejus in me benevolentia et pro humanitate, quam non, ut plerique, specie profitetur, sed animo habet, concessit. In exemplari vero, quod apud me est, manu adscriptae sunt variae lectio-nes, quarum maxima pars littera P. notatur. Ex locis, in quibus plenum nomen exstat, collegi, lectiones ita, ut dixi, signatas, esse Francisci Puccii, et a docto quodam viro, qui et suas addidit, scriptas. Puccius partim e codicibus, quorum men-tio in nonnullis locis fit, reposuit lectiones, partim conjecturas suas in margine notavit, quod satis

expositum a Santenio in praef. ad Propert. Quis vero fuerit vir doctus, cuius manu hae adnotatio-nes scriptae, non ausim affirmare, tamen suspicor fuisse Perreium, cuius emendationes et lectiones ex Aldino exemplari excerptis Burmannus ad Prop. Ad Tibull. enim locum II. 6. 45. in meo exemplo haec adscripta leguntur: *Pontanus necat; forte legi potest: lena vetat miserum recipi furtim-que tabellas*, et haec Heynius ad Tib. ex excerpt. Perreii allegat. Sic etiam ad vs. 13. primae eleg. Propertii (ad quem duae tantum adnotationes per-tinent) haec: *Psillei vetustus c. sed lego hyllei*; et hoc e libro Ant. Perreii affert Burmannus ad h. l. — Lectiones Codicis manu scripti, qui in bibliotheca Regia asservatur, describi et mecum communicari jussit Dafsdorfius, vir cl., ad adju-vandas litteras pro humanitate sua maxime para-tus. Idem est liber, e quo lectiones adulterunt Heynius ad Tibullum, Barthius ad Propertium. Quamquam sub exitum saeculi XIV. exaratus vi-detur, reperiuntur tamen in eo plures lectiones notatu dignae et saepe vestigia corruptionis; sae-pius aliorum codicum lectiones sua auctoritate confirmat.

De carminis I. versibus 9 et 10. omnes Catulli interpretes loquuti sunt; at nemo omnium ita eos restituit, ut auctoritate librorum ac lin-guae ratione probari possent. Antiquissimæ

editiones Vicent. Brix. et Venett. ita exhibent
vers. octavum:

Qualecunque quidem, o patroa virgo,
quam lectionem probarunt Puccius, Vossius et
Vulpius, mutato verbo *quidem* in *quod*. Aliam
lectionem *patrona*, jam a Parthenio commemora-
tam, Palladius recipiendam censuit. Utra anti-
quior sit, explorare non potui. Iovianus Ponta-
nus, scriba regius et alii, teste Palladio et Perrej.,
emendarunt: *qualecunque per ora quod virorum*;
Aldinae et cum iis aliae receperunt hanc corre-
ctionem ita: *qualecunque quidem ora per viro-
rum*. Lucas Fruterius in Verisimil. II. c. ult. eo-
dem fere modo correxit: *per ora vulgi*. Utrum-
que quam ineptum sit, non opus est pluribus de-
monstrem. Statius vero, cum in MSS. libris se
invenisse dixisset: *qualecunque quod patrona
virgo* (ut legitur in cod. Dresdensi quoque), novam
emendandi occasionem praebuit viris doctis. Ipse,
aliorum correctionibus metri causa rejectis, emen-
davit: *q. quod est, patrona virgo*; Scaliger levi
mutatione lites se componere ex more putavit,
scribens: *patrina virgo*, quod a pluribus rece-
ptum. Meleager voluit: *quod o Peranna virgo*.
Recentissimi editores, nimis securi, lectione *quod
o patrona virgo* acqueverunt. Patronam vero
virginem antiquiores interpretes explicarunt: com-
patriotam meam, vel, tuam (Cornelii) civem.
Attamen aliis, puellae patrocinio non contentis,
deae videbanter in scenam producendae, quae

vereor ne machina admotae sint. Parthenius et Palladius intelligunt Musam, poetarum patronam, alii, inter quos Guarinus et Doeringius, Minervam patronam, Scaliger et Vulpius Minervam patre natam, Ant. Sabellius (in annot. ad Plinium. vd. Gruteri Lampas I. p. 162.) Dianam patroam, i. e. a patre nominatam, Vossius Vestam, cui rerum omnium primitiae offerantur. Munckerus (ad Antonin. Liberal. c. 40.) vulgatam lectionem defendens, Minervam putat dici patronam, quod opifex et docti sub ejus patrocinio sint, tamen addit emendationem: *perrenna virgo*. Evidem haec enarravi, ne incidam in negligentiae suspicionem; ineptias pluribus illustrare non attinet. Minervam a poeta invocari posse, non erat, quod multis demonstrarent. At Catullus non potuit eam ita invocare, ut hoc loco fecisse eum putant. Quod unus omnium sensisse videtur Raphael. Eglinus Iconius (qui Catulli casta carmina edidit 1603.) hanc proferens emendationem, etsi non probandum, tamen memoratu dignam: *qualecunque quod est, patrone, per te plus uno* etc. Minerva quod a poeta non nisi incerto nomine virginis designatur, in suspicionem ipsum hoc verbum dicit, nec aliorum exemplis confirmatur. Nam verbum *patrona*, i. e. quae mihi patrocinatur, ad quamcumque deam vel virginem referri potest. Quodsi enim Mineruae patrocinium impetrare voluissest poeta, certe aliis verbis et accuratiore descriptione usus fuisset. Recte igitur fecisse videntur critici, quem lectionem *patrona* repudiarunt. At epithet-

ton, quod substitui volebant, *patroa*, quid significet, ipsi nondum explicarunt, quamquam Vulpius in lexicis Latinis reponendum putabat. Graecorum usu verbi *πατρῷος* probare non licet. Deinde nihil languidius dici potuit, quam versus illi cum antecedenti ita conjuncti:

Quare habe tibi, quidquid hoc libelli est,
Qualecunque, quod, o patrona virgo,
Plus uno maneat perenne seculo.

quod Statium jure commovit, ut aliquid deesse censeret. Denique vero inepta adeo mihi videbatur oratio, ut hoc carmen, quotiescumque legerem, semper mihi excitaret risum. Et poetam, antea de lepido suo libello nugisque suis satis facete cum Cornelio loquutum, qui aliam quamcumque deam sibi patronam pro ingenio suo electurus fuisse, quam severam illam Minervam, paulo post altius se efferre et Minervae tutelam, qua libellus aeternus servetur, implorare, quis videat sine risu? Verum non ita fecit noster, nec scripsit hios versus. Verba enim *patrona virgo* in codicibus antiquioribus non legi, testes sunt Muretus, qui codice optimae notae usus est, et Lucas Fruterius in *Verisimil. l. l.* qui ita: *Lacuna in MSS. In Catullo meo (codice) ad marginem: patrona virgo.* Unde patet, Pontanum non voluisse codicis corrupta verba emendarē, sed supplere. Quae cum ita sint, recte cepisse mihi videtur Parthenius mentem interpolatoris; verba illa de puella, sive Lesbia, sive alia, explicans. Plures, ut vi-

detur, in hoc loco interpolando elaborarunt, quorum aliis, cum vel carmini aliquid deesse, vel in laudem auctoris aliquid addendum existimaret, ultimum versum adscripsit; qui quidem ad formalium genus pertinet, quod Grammatici in promptu habebant. Quomodo vero prior versus in textum receptus sit, e codicum vestigiis demonstrari potest. Alterum vestigium latet in verbo *quod*, ad vocabulum *quare* in nonnullis libris adpositum (ut testatur etiam excerpt. P.). Scripsisse videtur interpolator: *quod plus uno maneat perenne seculo*. Ut vero v. *quod* ab aliena manu profectum est, ita etiam tritum illud: *qualecunque*. Tertius quidam hos sequutus videtur, qui, ut glossema et versus alienus quodammodo conjungerentur, vel in gratiam suae puellae, reliquam lacunam, metri ratione non habita, expletet: *quod patrona virgo*. Alterum antiquae lectionis vestigium, non minimi momenti, cernitur in vs. octavo. *Nan* in omnibus Codicibus vel desideratur voc. *est* (ut in Dresdensi), vel legitur: *quidquid est libelli*; et ita habent editiones Vicent. Brix. et Venett. Qua lectione reposita, et absone illa puellae imploratione omissa, optime clauditur carmen ad Cornelium scriptum. Eiusmodi vero carmina, quae dedicationes vocant, et exordia a Grammaticis maxime declarationis causa turbata atque interpolata esse, jam alii monuerunt.

Alius locus, in quo interpolationem comprehendisse mihi videor, elegiae est, quam Sante-

nius praestantissimo commentario illustravit. Versus 135 — 142. male vexabant interpres, nec Santenio videbantur expediti:

Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,

Rara verecundae furta feremus herae:

Ne nimium simus stultorum more molesti.

Saepe etiam Iuno, maxima Coelicolum,
Conjugis in culpa flagravit quotidiana,

Noscens omnivoli plurima furta Iovis.

Atqui nec Divis homines componier aequum
est:

Ingratum tremuli tolle parentis onus.

Quoquo me verti, nullum ab aliis prolatum argumentum inveni, quod meam sententiam de hoc loco everteret; namque incertis vestigiis eorum, qui, quae explicare non possunt, negligentiae poetarum injungunt, minime insistendum duxi. Quae autem me offendunt, enarrabo, et quidem primo de verbis.

Ea haec est Catulli elegia, de qua Muretus non immerito ita scripserit: „Pulcherrima omnino haec elegia atque haud scio, an ulla pulchrior in omni Latina lingua repririri queat; nam et dictio purissima est et mira quadam affectuum varietate permista oratio, — ut ex hoc uno poemate perspicere liceat, quantum Catullus ceteris in hoc genere omnibus praestare potuerit, si vim ingenii sui ad illud excolendum contulisset.“ Quo

magis igitur aliis omnibus carminibus hoc praestat, eo gravius languida atque suo loco inepta in eo sensum offendere debent. Evidem vero dubitaverim, an in nullo Latino poeta defendi possit languida oratio, qualis horum verborum consequetione continetur: *Saepe etiam — in culpa flagravit quotidiana —, et furtar fereamus — plurima furtar Iovis — furtiva munuscula.* Pluribus haec, quae ad sensum pertinent, demonstrare nihil opus est. Ac poeta debbat scribere: *saepe quidem*, vel *saepe omissa vocabulo etiam*, ut antecedentibus congruerent verba. Nec minus obstant vocab. *atqui nec*, pro quibus, ut videtur, vel ponendum erat *atqui non* (ut Horat. carm. I. 25. 9.), vel aliquid addendum, quod illis responderet. Seqnitur autem versus, qui copula, ob sententiarum diversitatem minime negligenda, non potuit carere. Etenim ea, quae Santenius ad confirmandam lectionem *tolle parentis onus affert*, loca aliorum scriptorum apud nostrum, ut quidem nunc legitur, nihil probant; in illis non difficile est intellectu, quo referendum sit verbum *tolle*, in nostro non patet, quibuscum conjungi possit. Pessima igitur verborum structura, quam negligentiae nomine non excusaverim, inter argumenta suspicionis jure obtinet suum locum. Accedunt et alia. Verbum *quotidiana* metri ratione rejicitur, nam, quod jam Santenius, de significatione dubitans, monuit, prima hujus vocis syllaba semper corripitur, secunda producitur. Deinde vero mirabilis varietas in

vs. 141. dubitationem affere potest de genuina forma. Legitur enim in codd. fere omnibus *flagrantem*, in Datiano codice, qui optimae notae est, *hominem et componere*. Auctoritatem igitur codicum in bonis lectionibus huius loci omnino desideramus. Iam videamus verborum sensum, quem non nisi in singulis percipere, ordine vero, quo se excipiunt sententiae, et nexus verborum expovere nullo pacto licet. Catullus debebat ac volebat dicere: quod Lesbia in amore mei unius non acquiescit, ne mihi curae sit; nam ejusmodi sollicitudo stulti est atque parentis morosi. Immo ipse furtivo amore fruor. Quodsi exemplis et descriptione illustrare haec volebat poeta, Iunonis perfidia tolerata a conjugе erat depingenda. At conspicimus in nostro loco Iunonis, ira (non, ut Doe ringius vult, amore, ob vs. 141.) flagrantis, et amorem conjugis perfidum graviter ac moleste ferentis, imaginem, quae quam inepta sit, cum vs. 128. dixisset:

Quamquam praecipue multivola est mulier.

ad quod illa respicere debebat, omnino patet. Praeterea etsi non ignoro Catullum interdum negligentiae indulsisse, tamen nunquam adducar, ut putem, eum scripsisse: *in culpa flagravit quotidiana noscens plurima furta*; quod sensit Hein sius, et correctione loco succurrere voluit. Ac quo pacto illa descriptio verbis: *saepe etiam conjungatur cum antecedentibus, vix intelligitur*; nec

sollatum; in quod Doeringius haec dicta esse putat, cognovi, cum poeta adjiciat:

atqui nec Divis homines componier aequum est.

Omnia vero, quae interpretes correctionibus expedita putayerunt, versus, quem attuli, rursus mirifice turbat. Nam, vulgarem lectionem sequutus, sententiam habebis verbis ante positis *saepe etiam* contrariam; nimirum quod dea fecerit, i.e. irasci perfido conjugi, hominem non decere. Nisi ex emendationibus Santenii et Eldickii iram Iunonis cohibitam intellexeris, demonstrandum erit, cur poeta comparationem hominum cum diis dissuadeat. Ne tamen tibi singas poetam tam religiosum, ut deorum artis amandi peritissimorum mentionem cayeret. Quae cum ita sint, cumque locus, de quo loquimur, ad verba eorumque nemum quod attinet, male se habeat, sensum autem incommodum, ne dicam absurdum praeveat, non dubito, quin gravius vulnus carmini inflictum sit, quam quod singulorum verborum correctione possit sanari. Immo vis atque ordo sententiarum, alienis in hunc locum detractis verbis, periisse videtur. Versus 138—141. aliunde petitos, puto, adjecit interpolator quidam, vel in margine exempli caussa adscriptos in textum recepit. Quibus remotis locus optime ita legitur:

Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,

Rara verecundae fuita feremus herae.

Ne nimium simus stultorum more molesti;
Ingratum tremuli tolle parentis onus.

Iam vero difficultas etiam, quae, ut dixi, extremum versum premebat, remota est, et versus ille, quem Muretus aliquique spurium putabant, codicium vero auctoritas defendit, recte legitur. Sententiae orationis nexu non destitutae et eleganter expositae sunt. Dicit enim poeta: Ne moleste haec feramus ex more stultorum; absit a me sollicitudo, qua severi parentes afficiuntur; remove culpae curam, quae solet esse onus parentis, non amatoris (ut recte Guarinus). Ne vero ultimum quoque versum damnarem, me monuerunt causae, quibus haec interpolatio orta, scilicet orationis inversio male intellecta, et imitatio alieni loci. Nisi colore ac specie, quam versus illi suspecti praese ferunt, fallor, e comici poetae aliquo loco huc traducti et ad metri rationem, quam adhuc v. *quotidiana* turbat, mutati sunt. Similitudo versus ultimi cum comici verbis interpolationis occasionem praebuit. Apud comicum ira Iunonis ob furta mariti descripta, et ex persona obloquentis mores hominum commemorati fuisse videntur. Orationis autem, ut hoc loco facta est inversio, non abhorret a nostri poetae more, quem alii quoque sequuti sunt. Ita quidem preferendum duco *persolves* Tibull. I. 9. 13. vulgato: *persolvet*; ut poeta alloquatur alios, quanquam mutata subinde persona. Vd. Heynium ad h. l. Quod Catullus dicit *tolle parentis onus*, recte explicavit

Santenius, et locis Ovid. Am. I. 8. 66. Art. Am. I. 718. Iuv. VI. 171, illustravit. Verba *tremuli parentis*, quae Schraderus in: *queruli parentis* mutanda perperam censuit, Catulli sunt propria, ut jam monuit Vossius. Vd. LXI. 50. XVII. 15. Accedit, quod furtæ Iovis non solum a comicis, sed etiam ab aliis poetis sunt ita decantata, ut interpolatio facile fieri potuerit. Vd. Ovid. Heroid. XVI. 289. Propert. II. 2. 4.

Carmen vero, de quo loquuti sumus, ejusmodi corruptionibus turbatum esse, alii loci compabant. In Codicibus nonnullis, quos nominavit Santenius, non legitur vs. 47, in plurimis adjectum est vel Senecæ supplementum:

Omnibus et triviis vulgetur fabula passim
vel' alius poetae versus:

Omnibus inque locis celebretur fama sepulti.

Male cessit opera his poetis, et jure ejectus est versus a Scaligero, tanquam Marulli, aut Pontani, aut Guarini commentum. Neque tamen melior est versus minor:

Notescatque magis mortuus atque magis
quem non majori suo versu destitutum, immo
ipsum quoque ab interpolatore adjectum puta-
verim. Mirabilis in eo cernitur lectionis varie-
tas. Gudianus unus codex habet *innotescatque*,
Leidensis unus *omittitque*, reliqui *notescatque*;
Mure-

Muretus allegat: *clarescatque.* Quod si hunc versum, qui quocunque alio versu conjugatur, post verba: *vos porro dicite multis millibus* etc. magnopere languere, et non nisi explicationi vel simili sententiae inservire videtur, tecum abjeceris, orationem habebis integrum ac bene nexam. Quo facto etiam Codicum lectio vs. 43. nec pro vulgato ne restitui debet: nam ita loquuntur Latini. In margine adscriptus versus a scriba nimis sedulo in textum facile potuit recipi, cui Seneca, ut lacunam inde ortam repleret, suum versum adjecit; quod eodem modo factum videmus in loco Tibulli I. 2. post vs. 24.

Apertum exemplum interpolationis insulsae ac stultae reperitur in ultima stropha carminis LI, cui Lesbiae nomen falso inscriptum. Iis, qui aliquem litterarum atque humanitatis sensum habent, non multis verbis demonstrandum est, quam inepta sit illa stropha, pannus in purpura positus, ut cum Naevio loquar; eos vero, quorum ex sensu dignitas et majestas conciliatur illis additis versibus, ne longissima quidem oratione meliora doceri posse crediderim. Poeta omni pulchri ac sublimi sensu destitutus fuisse, si versioni Sapphici poematis, quod exemplum generis sublime dicendi esse voluerunt antiqui scriptores, adjecisset sententiam non solum ipsam insulsam, sed a loco et ab indole carminis plane alienam. Ne ita stultum fuisse Catullum credas, ut suum ingenium ipse illuderet. Omnium, quae proposuerunt in-

C

terpretes, explicationum maxime placuit illa Vossii, Catullum otio in adeo tenuire, vertendo Sapphus carmine, diutius abuti nolentem, abrupisse et hoc nomine ultimam stropham addidisse. Quid vero ineptius atque magis insulsum dici possit, equidem nescio. Catullus totum Sapphus carmen eleganter Latinis verbis expresserat, at ultima strophe aequa ac versus octavus perit vel incuria librariorum, vel quoniam verba in codice oblitterata legi non poterant. Lacuna inde facta, librarius nasutus ac nimis otiosus, ne quid codici deasset, hos versus videtur adjecisse, et occasione esse abusus, qua ipse, in describendo Catullo sundans atque otio poetae invidens, mentem suam stupidam explicaret. Neque attendit metri defectio nem in verbis: *Otium Catulle*. Credibile enim est, Catullum iisdem numeris reddidisse carmen Sapphus, quod ita scriptum est, ut epitrito secundo versus inciant. Hoc uno loco carminis leguntur trochaei (quod, aliorum Latinorum exempla sequutus, semper evitasse videtur poeta; nam e duobus carm. XI. locis, qui habent trochaeos, alter cubat in mendo). In his versibus nullam existare lectionis varietatem, id defensoribus non debebat argumenti esse; immo, ut in aliis suppositis locis, recentiorem versuum originem prodit.

Locus est carminis XXV. vs. 5. qui crit icorum nasos usque ad obelos exercuit, in quo tamen fere omnes emendandi vel explicandi

operam perdiderunt. Mira cernitur varietas lectionis in codicibus, et emendationum farrago tanta est, ut eam enarrare me pigeat. Id tantum monere volui, lectionem editionum non nullarum, ut Gryph. 1557. Basil. 1569. Hannov. 1608.

Cum dira maris hyems aves ostendit oscitantes

neque codicis neque antiq. editt. esse, ut putant, sed correctionem Guarini patris, qui et hanc proposuit:

Cum diva mulier Laconas ostendit oscitantes.

In Libris MSS. haec inveniuntur, et quidem in Statii et Dresdensi:

Quum diva mulier aves ostendit oscitantes.

in Guarini Cod. et in aliis Statii:

Cum diva mulier alios ostendit oscitantes.

Vossius ex libro Bibl. Palatin. perquam antiquo affert:

Cum diva Maliae naves ostendit oscitantes.

Quae in editionibus aliter leguntur, omnia fluxerunt e conjectura, et ita, ut lectio codicum, mensura carent. Neque est, quod de metro verborum quaeramus, quibus sensus bonus ac loco aptus non continetur. Verba autem ostendit osci-

tantes maxime mihi sunt suspecta. Oscitantes aves quae sint, intelligi non possunt, nam quod Gellius IV. 20. dicit, quendam, oscedine laborantem, cum in jure staret, clare nimis ac sonore oscitasse, alia est res, nec cum clamore avium confundenda. Nec commemoratu digna sunt ea, quae interpres de halcyonibus (a quibus sereni et tranquilli dies dicebantur), vel de Helena ac Castore et Polluce, vel de nocte, diva muliere alios in somno nobis oscitante, satis inepte hariolati sunt. Scaligeri vero explicatio et correctio, quae metrum non habet, ita absurdum videatur, ut perplexa est. Verbis sensum inesse voluit, quem non continent. Catullo non erat omnino describenda turbida procella, sed rapacitas ejus; at descriptio qualiscunque absona atque antecedentibus parum apta fuisset. Tanta vero lectio- nis varietas, sensus plane expers, ac metri defec- tio non alio modo, puto, existere potuit, quam consutis variis verbis, quae glossatores in margine adscripserant. Ac si quis de hac re conjicere ve- lit, in verbo *oscitans* explicationem deprehendet vocabuli *mihi*, in corruptis litteris *cum dia Maliae* vocabula: *cinaede Thalle*, ad superiorem ver- sum adjecta. Utcunque orta sit interpolatio, co- dicibus nostris antiquior, versus ille, quo hucus- que carmen conspurcabatur, ejiciendus et in eum locum, unde venit, ablegandus videtur; quo facto oratio bene procedit, nec quidquam desideratur.

Carmi LXIII., quod Catullus in ingratos scripsit, Grammaticus vel librarius aliquis versi-

culos tam ineptos obtrusit, ut mirum sit, quod interpres fraudeū non intellexerint, adeoque sensus percipiendi causa verba mutarint. Sunt versus 5. et 6. a loco, ubi leguntur, alieni, insulsi atque omni verborum mensura carentes. Ut de argumento, quod verbis continetur, primum loquar, sententia non modo nimis trita est, sed etiam omnis, quo poeta uti debebat, coloris expers. Quisquis ille fuerit, a quo hic locus male tractatus, in suam conditionem vertit epigramma Catulli, et, quod in ingratis scripsit poeta, in suum fraudulentum amicum scriptum esse voluit. Versus autem tam horribiles atque ingentis formae, ut sextus est, non modo non scripsit noster, sed nulli sunt. Ac Scaligerum et Vossium jam offenderunt languida verba: *ut mihi*, et reponi jusserrunt *vae mihi*, quod jam Guarinus assert. Nec minus obstat loquendi ratio *quem nemo gravius urget quam qui*. Missis his versibus, non amplius dubitabis de voc. *pium* vs. 2. quod Gryph. et Tuscanell. edit., nescio quo auctore, mutavit in *tuum*; etenim gratus, accepti beneficii memor, recte dicitur pius, ut jam Parthenius monuit; sic LXXVI. 2. Accedunt haec duo argumenta. Olim legebatur vs. 6. *habet*, ut exstat in Vicentina; hoc ipsum videtur a manu interpolatoris profectum. Deinde Avantius, quem scimus veterem codicem ante oculos habuisse, ita adnotavit. „Ille versus: Desine de q. est principium tetrastichii.“ Quam argumentandi rationem sequuti, expungendos illos versus putamus. — Ad reliqua verba

quod attinet, vs. 1. ex uno Statii Cod. et ex vett. editt. omnibus recipiendum est *quidquam*; alii Statii libri habebant *quisquam* et *quemquam*. Vs. tertio secundum MSS. Cdd. et loquendi rationem, deletri debet *est*; neque legitur in edit. Vicent. Brix. et Venett. De vocab. *nihil esse* cf. Cic. in Caecil. divin. 15.. Ultimo versu exhibent recentiores editiones:

Immo enim taedet, taedet obestque magis.

quod profitentur esse lectionem Codicum. At non est; nam unico testimonio Cantabrigiensis non fidem habeo. Guarinus vero, quem testem producunt, non affirmat lectionem esse codicium, sed correctionem hanc Aldinae ei placuisse. Omnes MSS. Statii et Cujacii et edit. Vicent. Brix. Venett. ita:

Immo etiam taedet; stat magis atque magis,

vel *statque magisque magis*. Utrum vero corrigi debeat, an probari, finem epigrammatis periisse, et in recentioribus codicibus lacunam pessimis versibus expletam esse, decernere nondum ausim.

Ad carmen II.

Vs. 1. *Deliciae meae puellae.* Alii in codicibus se legisse affirmant *delicium*. Perperam; nam a Catullo profectum esse voc. *deliciae*, probare videtur Martial. VII. 14.

Accidit infandum nostrae scelus, Aule, puer-
lae,

Amisit lusus, deliciasque suas:
Non quales teneri ploravit amica Catulli,
Lesbia, nequitiis passeris orba sui.

Quae de versibus 5 et sqq. critici scripserunt, hic enarrare nimium esset. Varia tentarunt, nec tamen lectiones Codicum ita curarunt, nec conjecturis ad h. l. allatis ita expedierunt difficultates, ut de hoc loco non amplius dubitare liceat. Haeserunt in usu ac diversa significatione verbi *ut* (vs. 7. et 8.), et erat, quod offendarent. Verbis inest sententia satis lepida, quam si recte percepissent interpres, non ad explicationes absonas adeoque obscoenas confugissent. Evidem, ut quod sentio exponam, omnes puto errasse, cum verba *sui doloris* ad dolorem amoris, quo Lesbia affecta esset, retulerunt. Catullus exprimere voluit hanc sententiam: Passer, quocum puella mea ludere solet, et ea quidem ratione, ut leviore morsus dolore excitato gravis ardor amoris acquiescat. Quam sententiam eleganter invertit poeta suo more. Scripserim igitur levi mutatione ac interpunctione correcta ita:

— Quum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet jocari.
Est solatiolum sui doloris,
Credo, ut tum gravis acquiescat ardor.
Tecum ludere etc.

Vs. 7. et 8. tanquam in parenthesi dicuntur, et respondent vers. 10. In scriptis libris teste Scaliger et in Dresdens. et in omnibus vett. editt. Vicent. Brix. Venett. legitur *et sol.*, quod Aldinae editionis corrector mutavit in *ut*. Levissimam mutationem voc. *et in est* requirit verborum structura, qua similiter usus est poeta LXXXIV. 5: *Lepidam ac levem rem, amoris dolorem, dum digitus doleat, considentem, describi, ipsum indicat verbum solatiolum.* (Cf. Plin. ep. 2. 7. ubi: *solatium doloris.*) Iam vero v. *tum* referas ad morsum passeris, neque explices cum aliis: inter jocandum. Quod ex Vicentinae correctione recepimus, *tum — acquiescat*, (cf. Vossium ad h. l.) mutatum videtur in aliis libris in *cum — acquiesceret* (ita Dresdens. editt. Vicent. et Venet. 1500.) et a Parthenio in: *cum — acquiescesset* (ita Brix.) propterea, quod ibi cum sequentibus conjunguntur. De usu vocabuli *acquiescere* vd. Tibull. I. 2. 4.

Pergit poeta:

Tecum ludere sicut ipsa possem.

Ita enim recte legitur in MSS. omnibus Stati, Dresdensi, et in editt. Vicent. Brix. et Venett.

Male Ald. I. *secum — ipse*, quam correctionem etiam Parthenius et margo Vicent. commemorant; Avantius e codice affert. In verbis autem: *tam gratum mihi minime haereas*; nec Cod. Dresd. et edit. vett. lectionem *gratum est mihi recipias*, quod Vossius et Vulpinus fecit. Omisit poeta *foret vel videtur*, quemadmodum in pluribus veterum locis observavi.

Ultimum versum Avantius ex antiquiore codice ita affert:

quod zonam soluit diu negatam

quae lectio non mala videtur. Attamen non dubito, quin recte legatur: *diu ligatam*, et illud glosatoris sit. Priscianus enim lib. I. p. 546. l. 25. Putsch. ita: „Catullus Veronensis quod *zonam soluit ligatam* inter hendecasyllabos Phalaecios posuit. Ergo nisi soluit trisyllabum accipias, versus stare non potest.“ Cujus auctoritas non minoris momenti esse videtur atque Avantii codex.

Ad Carm. IV.

Vs. 3. Lectionem codicis optimae notae, quo usus est Hieron. Columna (vd. eum ad Ennium p. 143.) memoratu, nisi adeo receptu dignam putaverim. Affert eam etiam Pucc. in edit. Vicent.

Neque ullius volantis impetum alitis
Nequissse praeterire.

Quae verba auctor parodiae (exstat inter Catalect. Virgilii VIII., et est nostris Catulli codicibus antiquior) ante oculos habuit, ita in suum argumentum componens:

Neque ullius volantis impetum cisi
Nequissse praeterire.

In omnibus antiq. editt. legitur *trabis impetum* non *impetum trabis*; quasi, omissio ultimo vocabulo, glossema in textum inculcatum esset. Praeterea, quod sententiam meam confirmat, plura huius carminis verba, ut illa, ex imitatione Ennii fluxisse videntur. Sic comparari debet cum nostro loco Ennii fragm. Annal. XIV. apud M. a. rob. VI. 1.

Labitur uncta carina, volat super *impetus* undas.

Sic cum versu 26. fragmentum apud Cicer. de senect. 5.

Sicut fortis equus, spatio qui saepe supremo
Vicit Olympia, *nunc senio confectu' quiescit.*

et cum vs. 20. fragmentum apud Varronem de l. l. IV. p. 19. Bip.

Ad carm. VIII. 14. 15.

At tu dolebis, cum rogaberis nulla,
Scelestā, nocte. Quae tibi manet vita?

Ut aliorum codd., ita etiam Dresdens. et exc. P. lectio est: *nulla scelestā ne te.* Scaliger invenit

et defendit *nulla — rere.* Editt. Vicent. Brix.
 Venett.: *nulli — ne te.* Muretus ex memoria libri
 veteris (i. e. editionis) affert: *quae nunc, quae*
tibi manet vita. Duae sunt res, ad quas in his
 offendit. Primum, quod plurimi receperunt:
nulla rogaberis nocte. Optime enim emendavit
 Vossius, assentiente Vulpio: *nullam rogaberis*
noctem. Ita Latini dicere solebant: promittere,
 dare noctem, polliceri noctem. Martial. I. 107.
 4. ad q. l. vd. interpret. Heinsius ad Ovid. art.
 am. II. 508. cf. nostrum LXVIII. 145. Deinde
 Santenius (ad Balbi carmina. vid. litter. Anzeiger.
 1801. N. 192. p. 1846.) jure suspectum habet
 usum verbi *manere* cum dativo, et dicit, exempla
 apud Sanctium (in Minerva II. 4.) et Heinsium
 (ad Claud. II. in Eutr. 478.) *omnia vel singulari*
cod. niti, vel explicanda esse per: perdurare.
 Evidem nolim grammaticorum lites dirimere,
 tamen cum lectionis melioris vestigium extet
 in except. P. (*quae te tum*), legi posse putave-
 rim ita:

At tu dolebis, cum rogaberis nullam,
Scelestā, noctem. Quae dehinc manet vita?

Nisi malueris cum Santenio emendare: *Quae*
tibi imminet vita? Verba autem *te, me, vos,*
 saepe omittuntur, etiam apud prosaicos scripto-
 res. Sic Liv. XXIV. 22. Periculum ingens
 manet, nisi paci et concordiae consulitis. —
Dehinc ponitur eo modo, quo apud comicos
nunc dehinc.

Ad Carm. IX. 1 — 2.

Veranni, omnibus e meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis.

Doeringius ad h. l. ita: haec lectio omnium antiquorum librorum auctoritate munitur. Hoc falsum. Correctio est Palladii et Avantii. L. Carrario (in antiq. lect. II. 19.) refert, in codicibus religiose conservatam esse lectionem: *antistes*; ut etiam in Dresdensi, sed crucis nota superimposita. Cujacii vero codex *antistas* (vide Scalig. ad c. LXXVII. p. 87.); item optimus liber msc. Columnae (vid. eum ad Ennium p. 336). Et retinent edit. Vicent. Ald. I. In Brix. et Venett. correctum: *antistes*, quod minime probandum, quia antistitis nomen non nisi de sacerdotibus et praepositis usurpabant. Immo graviori distinctione post vs. 2. facta, reponenda videtur lectio meliorum codicum: *antistas*, quae orationis generi, quo usus est Catullus, abrupto et exsultanti, bene convenit. Nec debent haec ad grammaticorum praecepta exigi, neque interrogatio, quae sequitur, ipsa requirit participium. Gaudium et amicitiae sensus comprimere non potuit poeta, quin, priusquam interrogaret amicum, nomine eius adderet animi testificationem. Ex familiari loquendi usu haec explicanda sunt, ut plurima apud Catullum. Verba: *omnibus e meis amicis antistas mihi millibus trecentis* eleganter et tanquam in parenthesi dicuntur. Ac Ennius quoque, quem

Catullus, ut dixi, saepissime imitatus est, utitur
voc. *antistare* in loco Iphigeniae p. 336. Col.

Plebs in hoc regi antistat loco.

Cf. Quadrigarii fragment. ex Ann. I.: Simulque vir-
tute ceteris antistabant. Vd. Gifan. Index Lucret. s.
h. v. Gellius, VII. 5. IX. 13. Symmachus, epist. I. 1.
IV. 20.

Ad Carm. X.

Vs. 3. In Aldin. I. leguntur: *Scortillum*
mihi cum repente, ita ut conjugantur verba
otiosum *scortillum*, quod etiam in Vicent. Brix.
et Venett. Utrumque male. E Statii Codd. omni-
bus et Dresdens., et edit. Vicent. recipiendum
est: *ut mihi tum repente*, nec tamen ita, ut Sta-
tius voluit, explicandum: *ubi mihi*. Verbū
tum eleganter usurpant in narrationibus et confa-
bulantium sermonibus, quod multa exempla apud
comicos probant. Sic etiam c. VIII. 6. scriben-
dum est:

Ibi illa multa *tum* jocosa fiebant,
quemadmodum legitur in libro optimo Comimelin.
et in edit. Vicent. Brix. Venett. Codex Dresd.
corruptum habet *tamen*. Tibull. I. 8. 45., ubi e
codd. restituendum *tum*.

Vs. 4. reponas mecum: *neque invenustum* e
codd. et edit. Vicent. Brix. et Venett.

Vs. 8. Hoc loco 'probari potest, quam in-
considerate rem tractaverit Scaliger. Antiquarum

editionum lectionem dicit: *Et quantum mihi profuisset aere?* quae correctio est Aldinae I., asterisco notata. Statii MSS. omnes, et membr. Palatin. ut etiam edit. Vicent. Brix. et Venett. et *quoniam*; Vossii Codd. *qm.* vel *quoniam*; item Dresdens. Vossius male mutavit: *Et quanam mihi profuisset ab re?* Genuinum verbum e variis lectionibus eruisse mihi videtur Statius, corrigens: *ecquonam mihi profuisset aere?* Sic infra Catullus: *ecquidnam in tabulis patet lucelli expensum?* XXVIII. 6. Cic. Part. orat. 14. *ecquonam modo, ecquonam loco artis indigent.*

V. 9. Verba, quae vulgo leguntur, *nihil neque ipsis non sunt e codicibus sumpta, sed orta ex conjectura Avantii.* Statius in omnibus Codd. invenit corruptum: *neque in ipsis.* In Dresdensi legitur: *neque nec in ipsis.* Editt. Vicent. et Brix. habent: *mihi nec ipsis.* Avantii correctio nem recepit Venet. 1500., Ald. vero ita: *nihil neque ipsis; probavit Guarinus cum aliis.* Vossius e libro Commelin. recepit: *nihil met ipsis;* unde horribilis recentiorum quorundam editionum lectio: *nihil neque ipsis — Met praetoribus.* Equidem, ne elegantia et verborum lepor pereat, recepto voc. *mihi* (nam dissimulat Catullus, sibi nihil esse), ita legendum putaverim:

Respondi id quod erat: ibi neque ipsis,
Nec praetoribus esse etc.

Ipsis, intellige incolis, Bithynis, ut jam docuit Parthenius. Liv. VI. 50. Setiam, *ipsis* querentibus penuriam hominum, novi coloni adscripti. cf. Plin. ep. I. 10. 6. Vocabula *ibi et in et mihi* ut omnino litterae *b. d.* et *h.* saepe in MSS. confunduntur. Qua ex commutatione vitium ortum est carm. XCVIII. De verboso et fatuo loquitur poeta:

Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti,
Dicas: omnino quod cupis, efficies.

Ita edidit Doering. cum aliis, sed male; nam comprobare debebat aliis exemplis, v. *dicere* eo sensu ponи posse, quo sit: exercere linguam, vel loqui. Sua propria conditione differunt: loqui et dicere. Sic recte legitur *dicere* Martial. 7. 92. At in omnibus codd. et antiq. edit. exstat *discas*. Nec dubitari potest, quin Vossius optime correxerit:

Hiscas; omnino quod cupis, efficies.

Nonius Marcell. de honestis etc. (p. 120. Merceri): Hiscere est proprio loqui. Accius armorum judicio: Hem vereor plus quam fas est captivum hiscere. Ut omnes perderet Vettius, os impurissimum modo aperire debebat; hoc jam sufficiebat. Cf. de voc. hiscere, conatum loquendi magis quam loqui significante, Prop. III. 5. 4. II. 31. 6. cf. Ovid. Heroid. VI. 144. In eiusdem epigrammati primo versu, ut haec addam, revocanda est antiqua eaque elegantior lectio Cod.

Cujacii, Vicent. Brix. et Venett. *in te si quidquam*, quod Ald. I. et post eam fere omnes correctum ab Avantio receperunt: *In te si in quemquam*. Dicit poeta salse atque ingeniose: Si quid est; quod *in te dici possit*, (quod scio, quam indignum sit commemoratu) id est, quod dicitur verbosis. Amat vero Catullus hanc loquendi formulam vd. c. XCVI. CII. — Vocabulum *ibi*, de quo loquuti sumus, jure restitutum est loco Martial. III. 38. 10. pro *tibi*.

V. 13. Praesertim, quibus esset irrumator
Praetor, nec faceret pili cohortem.

Haec non in codicibus leguntur, quamquam Doe-
ringius affirmavit; est Avantii emendatio, in Al-
din. I., et inde in alias recepta. Cujacii liber et
codex Dresdens, nec non edit. Vicent. Brix. Ve-
nett. exhibent *non facerent*. Quod revocandum
videtur, mutato *non in nec*. Sententia haec est.
nihil esse praesertim iis, quibus praetor esset ir-
rumator, et qui, suis libidinibus indulgentes ac
luxuriantes, cohortem non pili facerent, non cu-
rarent. Verborum vero constructio Latinis usi-
tata. Sallustius eodem modo Jug. 101. Cum
pedibus, quos Volux adduxerat, neque in prior-
re pugna adfuerant. Tacit. Annal. XIII. 41. eoque
oportere dividi sacros et negotiosos dies, quis di-
vina colerentur, et humana non impedirent.

Vs. 14. Ac certe tamen, inquiunt, quod illuc
Natum dicitur esse, comparasti
Ad lecticam homines.

Avan-

Avantius ad h. l. Potes, ait, legere *aere comparasti* et esse *comparasti*. Quamquam vero Statius dicit, se in Codd. reperisse: *natum dicitur esse*, revocaverim tamen lectionem Cod. Dresdens. et, ut videtur, aliorum, nec non edit. Vicent. Brix. Venett., quam etiam servarunt Ald. I. et Guarin.

— — quod illic
natum dicitur, aere comparasti.

non solum elegantia, sed etiam sensu praestantiorum. Nam v. esse glossematis speciem praebet, nec, cum recipitur, patet, quo reliqua referenda sint. Dicunt vero Latini proprie: *aere comparare* vel *parare*. Sic Sallust. Iugurth: 54. Servi *aere parati* injusta imperia dominorum non perferunt. Similiter Plin. h. n. XXXVII. 7.: Nero vicit omnes, trecentis talentis capidem unam *parando*. Columell. de re rust. IX. 1.: examina *aere parta*. Corn. Nep. Attic. 13. 4. — Sabellicus (vd. Gruteri Lampas T. I. p. 163.) et alii ante eum, male scripserunt *hominum*; Avantius correxit. Quod autem ad sensum adtinet, a vero aberrasse mihi vindicantur interpretes, facetias orationis non sentientes. Alii (ut Scaliger, Gronovius de pecunia vet. c. 17., Döeringius) aes negotiatione quaesitum intelligunt; alii (ut Vossius, Vulpius) de lectio cae inventione, unde res in Bithynia nata dicta sit, cogitant. Quodsi illud poeta voluisse, non addidisset: *dicitur*, sin vero hoc, alio modo scribere debebat. Praeterea si quis e loco Ciceronis, quem praeeunte Popma, excitat Vossius, inven-

D

tionem et usum lecticarum primum ad Bithynos referendum existimet, nobis liceat eodem jure ad Syros, vel ad Cappadoces referre, secundum Martial. IX. 5. et IV. 77. At Bithynis, aequo ac Syris et Medis et Moesis lecticae usus erat communis. Quaestio videtur de lana caprina. Quod vero Graeci usuram et pecuniam e mercibus factam nominabant *τόκους* (vd. Intpr. ad Aristoph. Nubes 18. et Spanhem. de usuris p. 581.), id non facit ad illustrandum nostrum locum; neque aes, quod illic natum dicitur, ponit poterat pro eo, quod ibi luxuratus esse *tu diceris*. Aliam explicationem circumspiciens, probabiliorem hanc reperisse mihi videor. Vocabula *natum aes*, aequo ac *gigni* propria erant rei metallicae. De voc. *gigni* vd. exempla apud Plin. XXXIII. 21. *Natum* vero dicebant aes, quod purissimum effoditur, et ab ipsa natura factum videtur. Sic Agatharchides, qui multa de fodiis ac re metallica tradit, in fragmentis libri de rubro mari: οὐ συντηχόμενον μετ' ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐξ τοῦ φύγματος, ἀλλὰ τὸ αὐτόματον, non arte eliquatum, sed ipsum natum. Sic Plin. h. n. XXXV. 15. Rubrica *nascitur* et in ferrariis metallis (cf. Plin. XXXIII. 2.: eruitur aurum — non *natura*. XXXVII. 5. *non arte* sed *sponte naturae*.) Eodem modo e montibus dicitur aes fluxisse, et reclusa metalla sponte oblata esse, ut Lucret. V. 1254. sq.

Manabat venis ferventibus in loca terrae
Concava conveniens argenti rivos et auri,
Aeris item et plumbi.

Nec deerant fabulae, quibus terrarum loca, rerum pretiosarum et copia et proventu aeris abundantia, ita fingerentur, ut in iis aurum et argentum ad usum jam idonea nascerentur. Inter has fabulas ea, quam de insula Cypro plures veteres scriptores narrant, maxime digna est memoratu. Aristoteles, ut uno eoque antiquiore teste utar in libr. de mirabil. auscult. c. 45. p. 87. Beckm. ita narrat: Φασι καὶ ἐν Κυπρῷ περὶ τὸν λεγόμενον Κούριον (ex emend. Meursii) χαλκὸν ὄμοιον γίγνεσθαι καταχόφαρτες γὰρ, ὡς ἔσκει, εἰς μικρά, σπείρουσιν αὐτόις· εἴτα ὑδάτων ἐπιγενομένων, αὐξάνεται καὶ ἀνεται καὶ οὕτως συράγεται. Et c. 45. p. 87. Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συνεχεῖς ὁ ὄμβροι γίνεται, εὔρισκεσθαι, περιτηκομένης τῆς γῆς χευστὸν τὸν καλλουμένον ἀπυρον. (Cf. c. 42. p. 85. ubi Φύει χευστόν. et 49. p. 92. γέρεοις σιδήρου.) Inde dicitur etiam aurum liquidum, pro ramentis aureis iisque puris. vd. Valer. Flacc. VI. 710.; aurum apyron. Similiter de sulphure puro Plin. XXXV. 5. o.: *vivum*, quod Graeci apyron vocant, *nascitur solidum*. Sed satis exemplorum. Propria verba, quibus artis periti utebantur, ut saepe in communis vitae sermonem abierunt, ita hic quoque factum videtur, eoque magis, quum vulgus fabulis delectetur. Facile igitur, quum terram aliquam vel argento et auro fertilem (ut Plinius loquitur), vel divitiis abundantem describere volebant, eam vel patriam aeris et argenti nominare vel dicere poterant, aes ibi nasci vel natum esse, i.e. sponte naturae provenire. Quod etiam in

nostro loco Catullus satis eleganter et ingeniose fecisse mihi videtur. Etenim puella: At certe, inquit, aere, quod in iis terris ipsum natum dicitur, homines ad lecticam comparasti. Bithyniam vero, cuius praetores luxuria et lascivia ita diffluere solebant, ut plerique, Meinmius Gemellus aequae ac postea Cadius Rusus et Tarquinius Priscus repetundis damnarentur, provinciam fuisse opulentissimam et metallis succundam, pluribus veterum locis probari potest, et urbium noninibus inde deductis (ut Chrysopolis, Chalcedon) significatur. Vd. Solini Polyhistor. c. 44.

vs. 17. ut puellae
unum me facerem beatiorem.

Ita recte legitur, ut est in omnibus Statii MSS., in Cod. Cujacii et Dresdensi et in editt. Vicent. Brix. et Venett. Aldinae lectio: *beatorum*, a Scaligero jam oppugnata, coniectura est Avantii. Sic infra dicitur unus caprinulgus. XXII. 10. *Unus beatorum* esset i. q. unus vel solus ex beatis ut I. 5.; quod poeta noluit. Vd. nos ad XXII. Optimus vero hunc locum illustrat Plaut. Asin. II. 2. 84.

vs. 19. — provincia quod mala incidisset.
Hoc quoque ab Avantio profectum, et in Aldinam receptum est, unde in alias migravit. Postea in Statius in Massi libro idem invenit *quod mala*, in reliquis vero Codd. *qui mala*. Ipse emendavit: *quam mala*. Editt. yett. Vic. Br. et Venett. *quaer male*, quod etiam Guarinus commemorat. Perej.

adscriptis: *si mala.* Dicunt Latini *quum* (i. e. quamquam) — *tamen*, vel hoc omisso. Sic Cic. p. Milo. 55. et all. ll. Quod, cum in Codd. *qui* et *qm̄* facile commutari potuerint, fortasse etiam hoc loco recipiendum, ut sic legatur: *quum mala incidisset.* De verbo: *incidere* cf. Prop. I. 15. 28.

vs. 25. Quaeso, inquit, mihi, mi Catulle,
paulum

Istos commoda, nam volo ad Se-
rapin

Deferri.

Ita legitur in omnibus MSS. Statii, Commelin. Palat. Membr. et Papyr, in Dresdens. et in edit. Vincent. Brix. et Venett., quod metro laborans jam editores Aldinae mutarunt: *istos commodita, volo.* Idem tentavit Guarinus pater, rejecit Statius. Scaliger, ut metro consuleret, scripsit: *istos, commode nam volo,* quod plures receperunt. At quam male consuluerit, Doeringius sat satis declaravit. Guarini mutatione vocabulum a Latino sermone alienum introducitur. Quae Vossius de ultima correpta verbi *commoda* dicit, nugas sunt. Conjecturam vero, quam Doeringius protulit; *paulum istos, commode,* intelligere vix posses, nisi auctor explicationem addidisset hanc: quaeso, mihi paulum istos, note mihi liberalitate tua, vel, tu qui commode tempore jam me convenis. At vide, ne utrumque ineptum ac falsum sit; quod dici potest fere de omnibus emendationibus, quarum in verbis duplicem vel adeo multi-

plicem sensum inesse volunt critici. Contorta existit oratio, si legis *commode* i. e. tu *commode*; nec aptus sensus inest. Nam *commodus*, altero significatu, quem primum proposuit, dici potest amicus (ut in allato Horatii loco), sed eo nomine Catullus non potuit appellari a scortillo, isto Varri. Altero vero significatu, ut sit, qui *commodo* et *opportuno* tempore me convenit, tam absolute poni et allocutioni inservire usquam posse, comprobandum erat. Nec placet positio verborum. Evidem, cum a codicibus auxilium petere non liceat, et sanatio loci conjecturæ relictasit, ita scribendum putavi:

Quaeso, inquit, mihi, mi Catulle, paulum
Istos. *Commodum enim volo ad Serapin*
Deserri,

Quod ad verbum *istos* retinetur *cede vel mutua*, non indiget explicacione. Satis notum est, verba dandi, ferendi et mittendi saepe, praecipue in vulgaris sermone apud comicos omitti. Sic noster LV, 10, Camerium mihi pessimae puellae, Virgil, Georg. III, 515, — *Commodum est opportuno tempore*, eodem tempore, in tempore, nostrum; eben. Sic Plaut, Stichus II, 3, 40,

— postquam me misisti ad portum eum luci simul,
Commodum radiosus ecce sol superabat ex mari.

Mercat. I. 2. 106.

si istac ibis, commodum obviam venies patri.

Terent. Eun. II. 5. 51,

Illa seſe intereaſ commodum huc advoſterat.

ubi Donatus explicat: ipſo eodemque tempore. Ade locos Gellii noct. Attic II. 2.: ſectatoribus commodum dimiſſis. Apulej. Metam. init. Cic. ad Attic. XIII. 19. X. 18. — Quod denique ad vocabulum *enim*, id eleganter inſeritur ejusmodi orationibus vel ironice vel jocose expressis, quas non tam graviter, ut alibi, intendit. Tunc idem eſt, ac *videlicet*, quo cum etiam ſaepe conjuŋgitur, ut apud Cicer. II. Catil. 4. §. 12. ubi Ernesti male delebat. Cic. Brut. 84. II. Verr. 55. §. 137. Plaut. Bacch. IV. 4. 51. Unde formula *quia enim*. Sic Terent. Heaut. I. 2. 14: Quapropter? Cl. *quia enim* incertum eſt, etiam quid ſe faciat. Plaut. Curc. III. 79. Truc. II. 2. 11. — Codicum vero ſcriutura *commodo enim* facile potuit tranſire in: *commoda nam*.

vs. 27, mane, inquii puellae,
Iſtud — —

Ita edidit Doeringius, metri ratione non habita. Nec melius legitur in antiq. editt. Brix. et Venett. *mane tum inquio*, in Vicent. *mane tum inquam*. Ald. I. correctum habet *minime*, ut etiam Meleager conjeſcit. Guarinus pater legi voluit vel: *Ferri*; *mane, inquio*, quod filius recepit, vel *ferri*; *mane mane, inquio*, ut sit alterum mane i. q. cras.

Utrumque male. In omnibus Codd. Statii, Cujac. Vossii, Commelin. Palatin. Membr. et Papyr. et Dresdens. *mane me inquit*, quod jam ante Parthenium mutarunt in: *inquii*. Est oratio perturbata ac confusa; quare voc. *me non παρέλθει*, ut suo more dicunt interpretes, sed legendum ita:

Mane, me — inquii puellae, —

Istud, quod modo dixeram me habere, —

Fugit me ratio.

Vocabulum *mane* nullo pacto sollicitandum. Eodem modo adhibet Plaut. Mil. V. 10.; noster verbum *cave*, ultima brevi L. 19. LXI. 152.

vs. 52. — quam mihi pararim.

Confirmant hanc lectionem Codd. Statii et Dresd. Antiq. edit. Vicent. Brix. et Venet. *pararem*, quod ipsum non male, sed ex more Latinorum dictum. Guarinus, ut videtur suo ex ingenio: *parasse m*; male. Imperfecta enim ita ponuntur non *loco* plusquamperfecti, ut multis exemplis probavit Nagel in actis Soc. Traject. T. IV. p. 275., sed propria sua significatione, vel ut Graecorum imperfecta. (Vd. Leipz. Littz. 1807. N. 111.). Sic recte legitur Cic. II. Catil. 4. 15. *pararet*, quem locum optime illustravit Goerenzius. Sic Tacit. Ann. XIII. 9. recte: priusquam ipse, dux bello delectus, spes ejus ad metum mutantem; ubi male Ruperti conjectit mutasset.

vs. 53. Sed tu insulsa male, et molesta vivis

Quod Aldina I. errore ut videtur typographi exhibebat, in exempla post eam edita fere omnia receptum est. Vossius jam animadvertisit, si ita legeris, corrigendum esse: *vivas*, ut commodus sensus existat. Pucc. correxit: *nimirim molesta es*. Revocemus igitur bonam lectionem antiquq. editt. Vicent. Brix. et Venett. (unde Guarin.)

Sed tu insulsa, mala et molesta vivis.

Sic Plaut. Trinum. II. 2.: *lepidus vivis*; quod Doussa allato nostro loco recte explicat. Amphitr. prol. 75. Tibull. II. 6. 53.: *satis anxia vives* (ita legendum). Lectio Codicis Dresdensis ipsa non mala, vereor ne correcta sit: *male ac moleste vivis*; ut carm. XIV. 5. ubi falso legitur *malis pro male*.

A d. carm. XII.

Vs. 8. — est enim leporum
Disertus puer ac facetiarum.

Praeferendam puto aliam lectionem, quam Guarinus codicis auctoritate, ut ex verbis ejus apparet, defendit, quamque exhibent antiquissimae editt. Vicent. et Brix.: *est enim leporum disertus pater ac fac.* Pater leporum et facetiarum dicitur ita, ut infra XXXI. 1. pater esuritionum, apud Petronium c. 152. pater veri, et similiter apud Prop. II. 32. 38. pater chori vd. Barth. ad Stat. Thebaid. III. p. 815. Est igitur quasi leporum et facetiarum auctor, vel praeses. De voc. disertus cf. Terent. Eun. V. 7. 10. Verba *per* et *puer* et *pater* saepius confundi (scribuntur enim

in MSS. pr.) probat locus Taciti Ann. IV. 28. 1. non uno modo ab aliis, nimis audacter a Ruperto emendatus. Utique legendum est: Ab exsilio retractus, illuvięque ac squalore obsitus, et tum catena vincitus pater, orante (*pro perorante*) filio. Praeparatus adolescens multis munditiis etc. Orante filio, i. e. caussam dicente, agente. Dialog. de orat. 6, 6. An. XI. 5, 3. XIII. 6, 1. Hist. I. 90, 5. Praeparare proprie usurpatur de iis, qui caussam dicunt (Senec. controvs. II. proqem.). Et munditiis atque extero cultu capere voluit adolescens favorem. Eleganter vero repetit verba: *pater et filius* in miseriae et saevitiae exemplo tam atroci.

vs. 15. **Haec amem necesse est,**

Ut Veranniolum meum et Fabullum.

Elegantiam loci non percepisse mihi videntur, qui ita correxerunt. Codicium quorundam, teste Palmerio (in Spicileg. vd. Gruteri Lampas T. IV. p. 892.), et editionum antiqu. Vicent. Brix. et Venet. (Ald. I. quoque in priori verbo) lectio est;

Hoc amem necesse est

Et Veranniolum meum et Fabullum.

Codex Dresdens. **Hic amem — Et Veran.** Correcto verbo *ut* necesse erat, reciparetur etiam *haec*, quod Guarinus primus probavit, Statius in eodd. repertum dicit. Tunc enim non linteum solum, sed sudaria quoque intelligenda erant. At multo praestat codicum, quam attuli, leetio. **Hoc non est i. q. ea gratia, ob hoc munis, in gratiam muneris, quod non dixisset Catullus, sed**

i. q. in eo; hoc munere mihi amandi sunt amici;
quemadmodum nostri poetae dicunt: *einen in einer Sache lieben.* Eodem modo Cic. ad Attic. IV.
16, *in eo me valde amo.* Et Catull. XIV. 2. mu-
nere isto odissem odio Vatiniano. Ita explicau-
du est locus Virgil. Aen. IX. 94. quid petis istis?

Ad carm. XIII. 9.

Sed contra accipies meros amores.

Ex duabus lectionibus, quae jam ante Par-
thenium exstabant, editores elegerunt deteriorem.
Ita enim, ut scripsi, legimus versum in edit. Ald. I.
Muret. Vossii, Vulpii, Doering. et al. Muretus de
unguento ipso intelligit, Vossius eum sequitur
et explicat: meram suavitatem, allegato Horatii
loco (epist. II. 288.), qui huc plane non pertinet.
Nec probari potest Doeringii interpretatio: quid-
quid amorem meum probet spiretque, luculenta
voluntatis meae et placendi studii signa. Ex his
non satis intelligitur, qui sint meri amores; nee
amores dicuntur, generali notione vel, ut vocant,
abstracto sensu, pro amore, vel amoris testifica-
tione. Sive pro unguento, sive pro amore di-
ctum accipias, non extricabis sensum commodatum
ac verbis Latinis congruum. Antiquissimae edi-
tiones Vicent. Brix. et Venett. (quod etiam, tit. vide-
tur, legebatur in Statii codd.) habent: *meos amo-
res.* Revocandum hoc arbitror. Ac ita loqui so-
let Catullus de puerō suo, vel de puella. XV. 1.
VI. 16. Valer. Flacc. VI. 268. 121. Hoc loco

intellexerim puerum, cuius suavitati atque elegan-
tiae opponitur unguentum a puella donatum; nam
ipsam puellam Catullus non concessisset amico.
Nec obstat, ut Doeringius putabat, sequens par-
ticula *seu*, quae eleganter ponitur pro: *sive et-*
iam; nec mutari debet *quod in quid*. Ut bene ac
concinne procedat oratio, scripserim:

Sed contra accipies meos amores,
Seu quid suavius elegantiusve;
Nam —

Est in fine versuum saepissime interpolatum esse,
satis constat, et alio loco comprobabo.

Ad Carm. XIV. 8.

Quodsi, ut suspicor, hoc novum ac re-
pertum
Munus dat tibi Sulla litterator.

Critici nonnulli, quum non intellexissent, quid
sit novum ac repertum munus, varias apposuerunt,
vel receperunt emendationes. Omnium pessime
Vossius: refertum. Doeringius, qui vestigia Vul-
pii premere videtur, positum putat pro excogita-
to, exquisito. Servandum est voc. *repertum*. *Re-*
perio fit a pario, et repertum dicitur, quasi re-
partum, atque in lucem editum, eodem modo ac
compartum. Cic. de fin. III. 1. parere verba, i. e.
nova fingere. *Lucret.* III. 420.

dulcique reperta labore
digna tua pergam disponere carmina vita.

Eodem fere modo Plaut. Capt. III. 4. 56.

Tu enim repertus, Philocratem qui superes
veriverbio.

Caecilius in Epistola apud Priscianum:

Nam novu' quidem deus repertus est Iovis.

In Dresd. Cod. pro *ac* legitur *et*; non repugnarem,
si plane abesset copula.

Ad Carm. XVII.

O Colonia, quae cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes.

Vossius, et qui eum sequutus est Vulpius,
pro *longo* ediderunt *ligneo*; placuit etiam Doerin-
gio. At a sensu satis eleganti verborum longe ab-
errarunt. Nec argumento uti debebant, quod in
sqq. dicitur *ponticulus*. Etenim Colonia in votis
habuit, ut longo in ponte spectacula ederentur,
quod in ponticulo infirmo, qui ibi erat, fieri non
potuit. Catullus igitur Coloniae promittit bonum
pontem; quo, vel Saliorum sacra suscipiantur, i. e.
satis longum ac firmum. Recte legitur *longo*,
quod omnes Statii codd., Dresdens. et omnes vett.
editi. exhibit. Corruptum *laedere* omnium Codd.
et vett. editi. jam Perrej. mutavit in *ludere*.

Verba *et salire paratum habes*, quibus male
intellectis orta est lectio *quem cupis*, non nisi ex
loquendi ratione, Graecis usitata explicari potest.
At Latini quoque poetae utuntur ea infinitivi con-

structione, qua tamen infinitivus non substantivi nominis (h. l. accusativi) vice ponitur, ut a Grammaticis satis expositum. Quae Vossius affert, exempla rem non illustrant. Meliora haec. Ut aliis in locis *paratus amare* XLV. 4. et *tentare parati* XI. 14. Catullus dicit et Horatius *paratus subire* aliaque hujus generis, ita simili ratione *paratum habes* i. e. *paratus es salire* Plaut. Poen. I. 2. 100. At ego amo hanc. Mil. at ego esse et bibere. Propert. I. 1. 12.

vs. 2. Sed vereris inepta

Crura ponticuli adsultantis inredivivus,
Ne supinus eat, cavaque in palude re-
cumbat.

Non minus aberrarunt a vero, qui verbum *inepta* retulerunt ad Coloniam. Conjungenda sunt: *inepta crura*, i. e. non satis conjuncta nec firma; nam proprie ita dicuntur. Aptis rebus opponuntur etiam dissolutae (Cic. de off. I. 35; Apulej. de Mundo 20. apta et revincta) et conjunguntur cum rebus connexis (Cic. part. orat. 39.). — Tertium versum e conjectura Scaligeri recepit Doeringius; jure repugnavit Vossius. MSS. Statii omnes *Crura ponticuli ac sulcis tantis inredivivus*, in quo vitium inesse, et metri et sensus defectione intelligitur. Nam sensus, quem ex illa lectione extricare studuit Doeringius, non solum durus esset atque ineptus, sed ne verbis quidem congruus. Quo modo vero Cicero dixit (orat. de harusp. resp. 25.): posteaquam — emergere aucto-

ritatem e fluctibus illius servitutis, reviviscere memoriam videt, — eo modo non potest commode dici: ponticulus ex sulcis tantis irredivivus, quasi hoc sit i. q. irrevocabilis. Praeterea libri plerique exhibent *ac*, non *ex*, ut Doering. putat. At metrum quoque obstat, quod satis argumentum est. Cujus ratione etiam correctio Scaligeri rejicitur; nam versus Priapejus ad asynartetos pertinet, de quibus vid. Hermannum Comp. art. metr. §. 425. Dresdens. codex hanc praebet lectionem: *Crura ponticuli ac sulci tantis.* Antiquae edit. Vicent. Brix. Venett. Ald. I. Guarin. et aliae correctum: *sub his totus*, nescio quo auctore. Statius emendavit ita. *Crura p. assulis tantis irredivivus ne supinus eat*, et explicat: ne tantus homo tamque vastus ex assulis eat irredivivus. Male. Magis ingeniose Vossius: *ponticuli assulis stantis*. Equidem hunc locum ita expediendum putarim et codicium vestigia sequutus, una littera mutata, scripserim:

— — sed verēris inepta

*Crura ponticuli, assulis tactis, irredivivus
Ne supinus eat.*

Assulae (diminitivum a verbo *assis* vel *asser* deductum, et a poeta nostro in re vili et contempta adhibitum) dicuntur tabellae, sectiles, tigilla (LXVII. 59.) sudes, Breter, Spaene, (asseres lecticariorum Sueton. Calig. 58.). Plaut. Merc. I. 2. 20. cf. Captiv. IV. 2. 52. Tangi ponticulus dicitur pedibus (cf. LXIII. 2. XI. 24.), ut fores ma-

nibus (Plaut. *Mostell.* II. 2. et all. ll.). — Quod in Dresd. Cod. et lib. Commelin., nec non in edit. Vicent. legitur *in redivivis*, ortum est ex vocabulorum male acceptorum separatione.

Vs. 14. Cui cum sit viridissimo nupta flore
puella,
Et puella etc.

Editiones recentiores ne uno quidem verbo commemorant varietatem lectionis, et verba Avantii et Guarini patris sine ulla dubitatione in textum recipiunt. In Cod. Dresd., et in aliis, ut videtur (nam Statius varietatem adnotare omisit) aequa ac in edit. Vicent. Brix. et Venett. legitur *cui jocum sit viridiss.* vel *cui sit jocus virid.* etc. Neque interpres offendit pessimus orationis nexus: cum (quia) nupta sit ei puella pulcherrima, ludere hanc sinit, ut lubet. Revocanda mihi videtur antiqua eaque probabilis lectio, quam cum metro non apta esset, correxerunt. Legerim:

Cui jocus viridissimo nupta flore puella est,
Et puella tenellulo delicatior haedo,
Asservanda nigerrimis diligentius uvis.

Quod commendatur non solum auctoritate codicium, sed etiam sensu commodo ac bono. Dicit poeta: Puella viridissimo flore nupta huic jocus est, et quidem puella pulcherrima atque maximo cultu digna. Huc respicit vs. 17. Sicuti noster: flore viridissimo nupta, ita Apulejus *Apolog.* p. 524. Paris: *nova nupta flore exoleto.* Cf. Virgil. *Aen.* VII.

VII. 162. primaevō flore juventus. Add. locum
Plin. ep. IV. 21. quem laudavit Vulpius. Simili-
ter Tibull. III. 4. 66.: casta nupta Neaera domo.
Iocus esse de iis dicitur, quos ludibrio habemus,
parvi pendimus. Sic infra XLII. 3. Iocum risum-
que facere Petron. c. 57. Terent. Eun. II. 5. 7.

Hic vero est, qui si amare occeperit, ludum
jocumque dices

Fuisse illum alterum.

Horat. Satyr. 2. 5. 36. Lucilii fragmentum apud
Gellium. XVI. 9. Prop. II. 24. 16.

Fallaci dominae jam pudet esse jocum.

Nostra lectionis restitutione omnis difficultas tolli-
tur, qua commotus Doeringius in sq. vs. scribi
jusserat: *ah puella*. Et saepe, quod satis notum,
ponitur pro et quidem, ut atque pro atque
quidem. Cic. p. Mil. 23. II. Catil. 8. Tusc. V. 45.

Ad Carm. XIX.

In hoc carmine elegantissimo et dignissimo,
quod inter Catulliana legatur, nonnulla occurunt
vel ab interpretibus non recte percepta, vel non ita,
ut debebant, emendata. Vulpius de argumento
ita loquitur: „Inducitur Priapus fures admonens,
ut ab horto sibi commisso manus abstineant.“ Quod
non sufficiebat. Cardinem, in quo vertitur car-
men, Vulpius non observabat. Nec melior est
expositio recentissimi editoris, qua sententias sin-
gulares, ut solet, repetit, argumentum, id est
occasione ac materiem omittit. Priapus, qui
hic loquitur, in vicinia alius Priapi, a domino suo

E

neglecti ideoque negligentis, positus, suam, qua
beatur, conditionem praedicat, et, respiciens ad
illum deum, fures ad negligentis Priapi agros ac-
cedere jubet, ne ipse negligentiae et ingrati animi
specie suspectus fiat.

Vs. 1—4. Hunc locum —

Nutrivi, magis et magis, ut beata quotannis.
Extrema verba ad villulam retulit Muretus, ut
haberet, quocum conjungi posset sequens v. *hu-*
jus. Omnes eum sequuti sunt. Nec tamen ita
flagitat verborum positio; immo dura et falsa exi-
stit sententia. Nam supplendum esset hoc: ut
magis et magis beata fiat quotannis. Omitti tamen
non commode potuit verbum; neque intelligitur,
quo modo, cum de villula sermo sit, addi potuerit:
nam domini etc. Evidem olim cogitavi de versu
post hanc amisso; sed perperam. Nihil desidera-
tur, si recte scripseris hunc locum, levi medicina
adhibita:

Nutrivi magis et magis, et beata quotannis.

Hujus *nam domini* colunt me etc.

Priapus: ego, ait, arida quercus, *magis magisque*
nutrivi villulam, et quidem ego beata, i. e. muneri-
bus oblatis, quotannis; *nam domini* me colunt etc.
Omnia bene cohaerent. Quod adtinet ad verba,
et saepe, ut supra dixi, ponitur pro *et* *quidem*.
Grammatici hoc docent. Saepe etiam: *magis et*
magisque collocantur post suum verbum; ut LXXII.
4. Virg. Aen. II. 299. *Beatus* proprie dicitur
Priapus, i. e. muneribus, cultu; vd. Horat. carm.
II. 18. 14. ep. I. 18. 75. cf. noster XXXIII. 27.

Mutationem vero voc. *ut in et defendam non opus est*; centies in MSS. confunduntur. Neque obstat vocab. *hujus*; nam loquitur Priapus locum et vil-
lulam digito monstrans, ut vs. 1.

vs. 9. Pauperis tuguri pater filiusque *

Hariolationibus virorum doctorum de hoc loco,
codicum auctoritate nondum restituto, hanc qua-
lemcunque adscripserim:

Pauperis tuguri pater ipse filiolusque.

Ab domino ipso salutari, maxime honorificum erat
Priapo. cf. vs. 9. Sic Tibull. I. 10. 41.

Ipse suas sectatur oves et filius agnos
(ita enim legendum est). Add. vs. 51.

vs. 9. Alter parva ferens manu semper mune-
ra larga.

Impedimentum, quod Burmannus et Schraderus in
metro quaesiverunt, nullum est, et ex illius ratione
recte legi potest *semper*. Basis non rhythmo cir-
cumscribitur. Nec tamen diffiteor, me quoque in
hoc verbo haesisse, et quidem ob jejunum, quem
praebet, sensum. Si quid mutandum, scripserim:

Alter parva ferens manu campi munera larga.
Munera campi sunt fructus floresque. vd. LXIV.
280. Tibull. II. 5. 57. *munera ruris*.

vs. 15. Sanguine hanç etiam mihi (sed tacebi-
tis) aram

Barbatus linit hirculus —

Ita optime emendavit Muretus, qui tamen ver-
ba doctiuscule exponit. Nec probare potest Liyi-
neji, quem Doeringius sequutus est, sententia,

majoribus tantum diis hostias mactare licitum fuisse; Vossius contra eam Petronii locum excitat, in quo Polyaenus hircum et porcellum Priapo vovit. Sed Priapus nihil aliud dicit h. l., quam haec: tacebitis, ne invidi audiant, ne quis malus invidere possit, quum me, Priapum pauperis domini, tanta pietate cultum, meque in custodiendo ac nutriendo agro gratum videat.

vs. 20. — *negligensque Priapus.*

Optimam lectionem mutari voluerunt Heinsius et Doeringius, ille reponens: *negligensque Priapi*, hic; *negligensque Priapum*. Si ita corrigis, fit ut versus, quem cardinem totius carminis non minayi, vi sua ac elegantia careat. Opponitur enim non solum versui sexto, sed totius carminis narrationi. Negligens est Priapus, quum, quod eo intelligitur, dominus, quamquam dives, eum negligit, nec honoribus oblatis sibi obstrictum habet. Nisi Priapum negligentem nominasset, alter non potuisset fures ad vicini agrum amandare.

Ad Carm. XX.

Valde se torserunt interpretes in explicando verbo *sinistra* (vs. 5.), quod, pro *sinistra* parte dictum, metri rationi repugnat. Non uno modo emendarunt; Doeringius audacter, ut ipse dicit, ita: *Agellulum, ad sinistram abinde quem vides*, quod ne recipiatur, durities structurae et mutandi licentia obstat. Evidem olim ita conjeci: *Agellulum hunc sinistra et ante quem vides (links*

und vor dir). Sic Cic. Acad. IV. 14. **sinistra**, **a n t e**, post. Sed ejusmodi emendatione non opus est. Interpunctione, quae, ut vulgo ponitur, prohibet, quo minus sensum percipias, omissa, recte mihi videor, Muretum sequutus, explicare hunc locum ita: Ego populus, e regione agelli ad sinistram sita. Ut antea inceperat, ita pergit poeta: Ego haec arte fabricata, ego arida populus, sinistra, agellulum tuēor. Ne tertium redeat verbum *ego*, omittit, et invertit structuram. Tantum vero abest, ut duritiem dictionis, quae ferri nequeat, poetae imputem, ut vocabulum *hunc*, quod non minimam difficultatem creat, a glossatore adscriptum, et eo deleto, locum omni suspicioni eripi posse existimem. Poeta scripsisse videtur:

— — ecce populus

Agellulum sinistra, tute quem vides etc.

Versus, qui post quintum usque ad nonum leguntur, dubitationem et, puto, non vanam mihi injecerunt. Sententia, quam continent, non solum male nexa cum superioribus, sed etiam ab iis plane aliena est. Loquitur enim Priapus de officiis suis, et narrat, se tueri agellulum, et pascua sua ope ac tutela ita virere et florere, ut dominus inde fructum capiat uberrimum. Quod singulis rebus eleganter exposuit auctor carminis. Quis autem non videat, ineptis hic inseri versus illos de honoribus, quibus se ornatum praedicat Priapus, agentes? Quibus ejectis, Priapi oratio ita procedit, ut non solum nihil desideretur, sed etiam nexus sententiarum verus et elegans restituatur:

Herique villulam, hortulumque pauperis.

Tuor, malasque furis arceo manus.

Meis capella delicata pascuis etc.

In ejusmodi vero argumento, quod carmina in Priapum scripta tractant, facile fieri potuit et facta est interpolatio. Ac sunt simillima verba antecedentia carminis vs. 9 et 10., quae occasionem interpolationis praebuisse videntur. Cf. carm. inter lus. Priap. 84. Neque de auctoribus horum carminum, neque de fatis, quibus ad nos pervenerunt, adhuc satis liquet, ut ne putemus, plura esse a recentioribus poetis composita, plura ab auctore collectionis, vel post eum interpolata. In versibus, de quibus sermo est, correctionis recentioris vestigium cernitur vs. 9.

Mihique glauca duro oliva frigore.

Ita emendavit Muretus. Olim legebatur vel: *mihi glauca dura cocta oliva frigore*, vel, in Al-dinis, *mihi glauca duro cocta oliva frig.* vel *mihi glauca duro ol. fr.* Quum vero Vossius in Codd. reperiret: *duro oliva cocta*, nec verbum *cocta* speciem glossae prae se ferat, non dubito, quin varietas lectionis e correctione recentiori vocabuli *mi* in *mihi* orta sit. Poeta igitur, cuius hi versus sunt, vel non scripsit puris jambis:

Mi glauca, duro cocta oliva frigore.
vel, si scripserit puris jambis (in quibus tamen prima anceps, vd. 29. 21.) legendum est.

Mi glauca, duro oliva cocta frigore.
Cocta oliva est matura. Vd. Cic. de senect. 19.
cf. Prop. IV. 5. 60.

Vs. 14. optima et receptu digna est correctio Dorvilli: *tenella*, cum ob facilitatem, tum ob elegantiam. Neque enim cum Mureto legi potest: *tenerque*, nec cum Vossio: *teneraque*. — Optimam vero emendationem, vs. 18., quam, omissa nomine auctoris, in textum recepit Doeringius, Muretus fecit.

Ad carm. XXI.

Aureli, pater esuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis.

Verba: non harum modo explicari debent:
non solum in conviviis, quae apud Aurelium aguntur; nisi existimaveris, poetam ut pluribus in locis sua repetiisse et scripsisse;

Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis;

ut in carmine XXIV. Harum, i. e. quae sunt. Carm. XLIX. alia est orationis ratio, et recte praemittitur: *quot sunt*.

vs. 5. — nam simul es, jocaris una,
Haerens ad latus omnia experiris.

Ita legendum puto, et quidem hanc rationem probans. Codd. Statii et Cujacii *exjocaris*. Cod. Dresd. edit. Vicent, Brix. Venett. *simul et jocaris*, quod placuit Statio. Male. Optime restituit hunc locum ante Vossium Lucas Fruterius

(Verisimil. Lib. II. c. ult.) *simul es, jocaris una.*
 Ita L. 13.: *ut tecum loquerer; simulque ut es-*
sem. Quod ad alterum versum adtinet, lectio-
 nem *experiris*, quam e codicibus recepisse vide-
 tur Parthenius, confirmare mihi licet auctoritate
 eod. Dresd.. Mureti et Cujacii libri *experibis*,
 quod Scaliger probavit, equidem non defen-
 dam. — Verbum *haerens* nostrum in locum re-
 cepi e codd. Statii, Cujacii, Dresdensi et antiqq.
 editt.; ac praestat correctioni *haeres*, nescio unde
 petitae.

vs. 8. tangam te prior inrumatione.

Bene ita Statius, secundum libros suos omnes;
 defendit Vossius. Cod. Dresd. |Editt. Vic. Brix.
 Venett. Ald. I. Muret. Guarin exhibit: *prius.*
 Discrimen est apud bonos scriptores, neque ubi-
 que potest poni *prius* pro *prior*, ut interpr. ad
 Tibull. I. 4. 32. volebant. In Tibulli loco Brouk-
 husius verum sensisse mihi videtur, reponens
prius; equus enim ibi non dicitur prior missus,
 i. e. emissus prior in cursu, sed prius, i. e. antea
 missus. Sic recte noster: LXI. 208. *subducat*
numerum prius LXIV. 318. 209. In nostro
 vero loco Catullus se ipsum dicit priorem, i. e.
 praeventurum, et alia debuisse uti verborum
 structura, si dixisset: te *prius tangam*. Oppo-
 sitionem, quae illorum verborum usum constituit,
 habemus in verbo: *instrumentem*. Pergit poeta:

Atqui, si id faceres satur, tacerem.

Ita legitur in omnibus editionibus, praeter Vicent, in qua est: *At quae si faceres.* Pucc. emendat: *At haec si.* Codd. vero Statii omnes: *atque ipsi faceres*, quod ille mutandum censet: *atque id si faceres.* Dresden. membr.: *atque ipsi facerem.* Qua in codicu[m] lectione inesse mihi videtur ali- quid frugi. Legendum puto:

Atqui, ipse id faceres satur, tacerem.

Lepidus est sensus, eleganter expressus. Poeta dicit: Si tu id faceres ipse satur, i. e. si tu saltem satur esses, tacerem; jam vero id quoque doleo, quod puer meus apud te esurire discet; — libidi nem tuam tolerarem, si ipse satur esses, nec puer apud te fame laboraret. *Atqui* scribendum erat; nam ita loquuntur Latini pro: *et tamen*, quod satis notum. Vocabulum *ipse*, vel ad ironiae vim augendam, vel ad restringendam sententiam saepius adjicitur, ut fere idem sit, ac: minimum, saltem. Quod non solum apud comicos, sed etiam apud alios prosaicos scriptores occurrit. Cic. ad div. II. 16.: Acerbitatem — a republica, meis privatis et domesticis incommodis libentissime, vel istis *ipsis*, quae tu me mones, ut caveam, redemissem. — Quod vero in nostro loco omittitur *si*, id in aliis quoque factum est a Catullo II. 10. vd. Burmann ad Ovid. Amor. III. 3. 9. Nec obstat nostrae lectioni seq. *ipsum id*, quasi langeat. Amat Catullus ejusmodi rationem loquendi; multo etiam magis videtur ita scripsisse, ut verba significanter sibi respondeant. Sic Cic. Tusc. q. I. 17.: ego ipse cum eodem ipso non invitus errayerim.

v. 10. Nunc ipsum id doleo, quod esurire
Ah! meus puer, et sitire disset.

Correxit ita Vulpius, recepit Doeringius, dum, ut ipse dicit, melius decesset, licet metro laboraret. Metrum non erat, quod dubitationem moveret; at alia obstant. Codd. Statii omnes, libr. Cujacii et Dresdens. *me me puer*, quod defendendum inepte putavit Scaliger, scribens: *ah me me puer*. Membr. Commel. *meus me puer*; probavit Vossius, in *meus mi* mutavit Meleager. Editt. antiq. Vicent. Brix. et Venett. *Nae meus puer*. Nec desunt conjecturae virorum doctorum. Guarinus pater conjectit *meus jam puer*, Pucc. *jam meus puer*, Faernius. *ve meus puer*, Statius: *me meus puer*, Vulpius: *ah meus puer*, Heinsius: *una meus puer*, Doeringius *a te mox puer*, vel, *mox tecum puer*. Inter has emendationes plane ineptae sunt Statii, Meleagri et Heinsii, non prorsus improbables Pucc. et Guarini; reliquae vel a sensu ac orationis indole alienae vel languidae, ne dicam de corrigendi audacia. Exclamatio, quam h. l. inserunt, mihi valde displicet; nam non solum ipsa superflua est, sed etiam orationem turbat. Poeta, frustra, inquit, irrito conatu studioque haec agis, — et postquam esuritionem Aurelii illuserat, addit: id doleo, quod esurire meus puer et sitire disset. Nec de puero sollicitus esse debebat, quum Aurelium prius, quam puerum attractaverit, irrumatione tactum iri, dixisset. Minime vero probari possunt audacieores emendationes Doeringii, quarum altera (*a te mox*) languet, al-

tera (*mox tecum-discret*) prioribus non convenit; nam famelico Aurelio non opus erat, esurire et sitire disceret; ac tamen aliis sensus illis verbis, ita positis, inesse non potest. Evidem, si quid sentio, desiderari puto epitheton pueri pulchri ac venusti, quod mihi videor reperisse in carmine XCIX. 1. Legerim igitur:

— quod esurire
Mellitus puer et sitire diseret.

Verbum *mellitus* in codice, e quo alii descripti, obliteratum, puto, fuit; librarii, ne lacuna existaret, superstites litteras *me* duplicarunt. Proprie vero dicuntur pueri et puellae mellitae, i. e. suavies, jucundae, ut apud Catullum l. l. (cf. III. 6.), ita apud alios. Cic. ad Att. I. 18. *mellitus* Cicero Plaut. Pseud. I: 2. 47.

Ultimo versu quod legitur, verbum *sed* non debebat suspectum esse Statio, qui duplii modo mutat. Guarinus recepit *nisi*. Quemadmodum saepius ponunt *sed et pro*: quin etiam (Plin. h. n. VII. 31.), ita *sed* saepe *pro*: et quidem. Juvenal. XV. 94. *Sed res diversa, sed illic fortunae invidia est.* Similiter Graeci ἀλλά. vd. Hermann ad Viger. p. 778. Qua ratione ductus, corrigendum puto Prop. III. 25. 14.
Sed speculo rugas increpitante tibi.

Ad carm. XXII.

De nomine *Fuffeni* vd. praeter Muretum,
Columna ad Enn. p. 101. et Drakenborch. ad
Liv. I. 23.

Vs. 5. nec sic, ut fit, in palimpsesto
Relata.

Recte legitur *palimpsesto*, ut exhibent edit. Brix.
Venett.; non *palimxysto*, ut Vicent. Ald. I. Vide
de hac re P. Leopardi Emendatt. XIV. 13. In ver-
bis: *nec sic, ut fit* variae exstant lectiones. Tres
Statii MSS. *nec scit*, unus *nac scit*. Vicent. Brix.
Venett. *nec sicut fit*. Optime cod. Dres. *nec sic,*
ut fit; quod receptum in Ald. I. — Pro verbo:
relata Heinsius scribi jubet *releta*, quod, quid sit
probare debebat. Attamen correctio Doeringio
ita placuit, ut vel in textum hanc recipiendam
vel corrigendum contenderet: *in palimpsestum*.
Utrumque perperam. Ne dicam de inepta Hein-
sii conjectura, defendi debat lectio codicum ex-
usu Latinorum proprio. Referre idem est ac
scribere, inscribere. Ac dicunt: in codice refer-
re, et, in codicem, in commentarium referre. Sic
Cic. ad att. VII. 3. all. II. in codice relatum Cic.
pro Rosc. Com. 2. 5. Idem reponendum cap. 3. 9.
Quo pacto vero inter se haec differunt, omnium
primus, quod scio, subtiliter ac accurate demon-
stravit Goerenzius in lect. in Cic. Catilin. II. p. 5.
quem vide.

Vs. 8. Antiquiorum edit. Vicent. Brix. et Venett. lectionem *desecta*. et Codicum: *detecta*, quam etiam in cod. Dresd. inveni, bene emendavit Palladius: *directa*. De re vide interpr. ad h. l.

Vs. 10. unus caprimulgus, aut fossor.

Vulpius explicat: unus de caprimulgis, vel quidam caprimulgus; utrumque male, quanquam pro altera explicatione plura exempla; a nostro loco maximam partem aliena, affert. Nunquam ponitur *unus* pro *quidam*, ut vulgo creditur. Praeter primam significationem, numeralem dico, verbum *unus* hanc habet vim usumque, ut praestantiam atque excellentiam, vel in re ipsa contentam, vel cum aliis comparatam, indicet. Quo fit, ut et id, quod integrum ac perfectum est, et id, quod aliis praestat, dicatur *unum*. Vario modo cum aliis verbis conjunctum plerumque explicari potest per: *adeo*, *et quidem*, *atque etiam*. Sic opponitur vel pluribus, vel plerisque, vel omnibus atque universis. Satis notae sunt dicendi formae: *unus omnium*, *unus ex omnibus* (Catull. I. 5. Cic. ad div. V. 16. XVI. 1.). Conjugitur cum superlativo (*cum uno fortissimo viro* i. e. *cum viro et quidem fortissimo* Cic. ad div. XV. 19. I. 9. Plautus Truc. II. 1. 59. Virgil. Aen. II. 426.), vel cum comparativo (Catull. CVII. 6.), vel cum verbis: *aliquis*, *quidam*, ubi ceteris vel omnibus opponitur, vel cum substantivis verbis, quibus hanc vim addit, ut *notio*, *quam vocant*,

perfecta et magis adstricta fiat, i. e. ut *res*, de qua agitur, ambitum verbi completum contineat. Et sic dicitur *unus caprimulgus* (*ein ganzer Schäafknecht*). Eodem modo Cic. de orat. I. 29.: „qui sicut *unus* paterfamilias his de rebus loquor.“ Quodsi verbum unus his significationibus adhibetur, apud prosaicos scriptores bonos semper ante verbum, quocum conjungitur, poni solet. A poetis, in primis a Virgilio, hoc negligitur, et vel metri ratione, vel ipsa negligentia excusari potest. Quod pertinet etiam ad formulas: *unus ex omnibus*, et alias. Apud Ciceronem igitur legendum est pro Rosc. Com. 5, 15.: ut *unum* judicem vereri debeamus; nec tamen explicandum: aliquem judicem. Pro Rab. 9. ita interpungendum: *Virum*, *unum* totius Graeciae facile doctissimum.

vs. 11. — tantum abhorret ac mutat.

Ita recte legitur in MSS. Statii. membr. Dresd. Vicent. Brix. Venett. Avantii correctio *nutat*, in Aldinam I. receptam, a Lucio Fruterio, Verisim. II. c. ult. Palmerio, Spicileg. XIV. p. 866. (Gruteri Lampas. T. IV.) et ab aliis repudiata est. Pucc. conjectit: *a cultu*. Gellius noct. att. XVIII. 12. ita: „Varro in libris, — de lingua Latina fecit: In priore verbo graves prosodiae, quae fuerunt, manent; reliquae mutant. Mutant, inquit elegantissime pro mutantur.“ Livius XXXIX. 51. *mutaverint* pro: *mutati* sint. cf. Cort. ad Sallust. Catil. 38, 10.

vs. 12. — — qui modo scurra,
Aut si quid hac re tritus, videbatur.

Illustratur hic locus Plautino Mostell. I. 1. 14.

Tu urbanus vero scurra, deliciae popli,
Rus mihi tu objectas?

Quod vero legitur *si quid hac re tritus*, correctio est Pontani, probata ab omnibus interpretibus praeter Parthenium et Guarinum. Pucc. in marginem adscripsit: *suavius*. Omnes MSS. Statii, Cod. Dresd., editt. Vicent. Brix. Venett. exhibent: *tristius*. Evidem non corrigendum puto; nec majori difficultate premi antiquam lectionem, quam Pontani correctionem. Quo pacto enim Catullus scurram appellari posset tritam rem, non liquet. Vossius, ipse desperans de explicatione, nequitiam, nescio quam, expressam esse vult. Videamus, an verbum *triste* significationem nostro loco congruam habeat. Propria hujus verbi significatio est, ut indicet omne, quod acerbum, amarum, durum et molestum adeoque dirum sit. Inde dicuntur tristia absynthia Ovid. ex Pont. III. 8. 15. suaviolum tristius helleboro, Catull. 99. 14. tristia jejunia, Moretum 4. temporum tristitia Cic. ad Att. 12. 40. Symmach. ep. I. 64. tristis morbus Virg. Georg. IV. 252. Cic. senect. 19. tristis senectus Virg. Georg. III. 67. Aen. VI. 275. triste lignum Horat. II. 13. 11. tristius illis monstrum Aen. III. 214. Ad animum relatum, significat omnem ejus conturbationem aegritudi-

nemque. Et sunt hae animi conturbationes, quae tristes dicuntur, triplicis generis; ira et iracundia, (Virg. Ecl. II. 14. Aen. II. 337. Tibull. IV. 4. 18. Pròp. I. 6. 10.) nimia severitas (Tacit. Hist. I. 144. Agr. 9. in quo loco delendum est voc. *avaritiam*), moeror. Cum vero is, cuius animus conturbatus, non solum vultu ac facie suam tristitiam prodat, sed etiam, ut fit, alios reddat tristes, uterque unius verbi ambitu comprehenditur, et is, qui ipse tristitia afficitur, et is, qui tristitiam ac molestiam aliis creat, tristificus. Qua ratione omnes verbi significaciones, inde deductae intelliguntur. Sed quid haec ad nostrum locum? Pertinent huc, et probant codicum lectionem. Catullus enim non ad Fuffeni urbanitatem describendam addit verba: *si quid est hac re tristius*, sed ad irridendos scurras, abominabile hominum genus. Scurrae vero, sive sint, qui alios sequi soleant, quasi securrae. interprete Verrio apud Festum, sive ita appellati, quia sint sine cura (vd. Turneb. Advers. XIX. 13.), ad eos homines referuntur, qui, jocis ac verbis, quae eleganter dicta esse volunt, nimium abundantes, non nisi molesti atque odiosi esse possunt aliis meliora sententibus. Foedam et insulsam scurrilitatem dicit auctor dial. de orat. c. 22. Ut vero jejunia dicuntur tristia, monstrum triste, ita Catullus scurram appellat tristissimam rem, et addit haec ex sua sententia. Ipsis verbis: *haec res irridet illos homines miserabiles.* Cf. 42. 13.

v. 19. Quem non in aliqua re videre Fuffe-
num

Possis.

Legendum est: *quem non in ulla re*, cum ob me-
tri rationem, tum ob loquendi usum. Corruptum
esse voc. *aliqua*, ostendit lectio cod. Dresd. *in*
aliquo videre.

Ad carm. XXX.

Quod legitur vs. 4., vocabulum *nec*, positum
putant pro *non*; vd. Statium et Doering. ad h. l.
Immo est i. q. *non vero, sed non*; et ita dicere
debebat poeta, ut omnes scriptores Latini in ejus-
modi orationibus. Connectuntur enim haec ver-
ba cum antecedentibus, ac respondent verbis *jam*
te nil miseret.

v. 6. Eheu! quid faciant dehinc homines,
quoive habeant fidem?

Statius e codicibus affert: *dico*, quod etiam ha-
bent Cod. Dresd. et editt. Vicent. Brix. et Venett.
Statius emendavit *dehinc*; in textum recepe-
runt Vossius et Doeringius. At non consideravit
auctor hujus conjecturae, eam non minus langue-
re, quam codicum lectionem *dico*. Poeta quidem
dicere noluit, Alpheni perfidiam esse, cur homines
in posterum nemini fidem habeant. Sententia ejus
haec est: Quid faciant homines, siquidem amici
ita se gerant; ut Alphenus? Differt vero haec
aliquantum ab illa. Quare difficile erit, Pontano

non assentiri, qui salva orationis vi atque elegan-
tia scripsit *quid faciant, dic, homines.* Sic Ho-
rat. I. 8. *Lydia, dic, — Sybarim cur properas*
amando perdere. Virg. Aen. VI. 543.

vs. 11. Si tu oblitus es, at dī meminerunt,
meminit Fides

Quae, te ut poeniteat postmodo fa-
cti, faciet, lui.

Neminem ad languorem, quo hi versus premun-
tur, offendisse vehementer miror. Elegantissi-
mum est carmen, et praeclaris sententiis affectiones
animi ac dolor perfidi amoris tam egregie descri-
buntur, ut nemo non sentiat, ultimum versum,
ad quem Catullus totius carminis summain referre
solet, haud parum frigere. Multo magis augetur
languor recepta meliore lectione prioris versus.
Nec erat Catullo ira, sed animi aegritudo, qua
amicum moveret, describenda; queritur perfidi-
am, nec tamen deos implorat, ut ultiōres forent
violatae fidei, quam restituendam ipse cupere vi-
detur (*jam te nil miseret*). In codice Mureti
optimae notae legebatur ita: *Si tu oblitus es, at*
dī meminere, at meminit Fides, quod, quan-
tum elegantia et gravitate praestet vulgatae lectio-
ni, bene sēnsit vir doctus. (Guarinus in notis
ad h. l. affert: *et meminit F.*) Orationi vero
tam gravi non adjecisset poeta: *quae te;* saltem
dixisset *teque.* Sed displicet etiam verborum stru-
ctura: *si — at.* Equidem sensum poetae, quo
nihil suavius esse potest, restituisse mihi videor.

correcta interpunctione et levissima mutatione adhibita:

Si tu oblitus es, (at dī meminere, at meminit Fides)

Quae te, ut poeniteat postmodo facti facient tui?

Quodsi tu haec omnia, tua dicta factaque, et amorem meum oblitus es, quae tandem te movebunt, ut te poeniteat facti tui? Quum vero poeta oblicationis mentionem fecisset, graviter adjecit verba: *at dī meminere, at meminit Fides.* Similiter Virg. Aen. I. 543.

At sperate deos memores fandi atque nefandi,

Ad carm. XXXIII.

Vs. 3. Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius est voraciore.

Inquinatas dici posse manus, quasi multis furtis pollutas, non negaverim; sed hoc loco minime apta videtur illa verborum compositio, cui sequentes versus 6. et 7. respondent: *patris rapi- nae, nates pilosae.* Iamidudum corrigendum hunc locum putavi ita, ut membra versuum diruptorum jungerentur:

Nam dextra pater est voraciore,
Culo filius inquinatiore.

Postea ex L. Carrionis antiquo lect. Commt. I. c. 16.
cognovi, ita legi in membranis. Librarius ob similem clausulae sonum facile potuit errare et verba in alium locum transponere, quod saepissime factum invenitur.

Ad Carm. XXXVII.

Salax taberna, vosque contubernales,
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas vobis?
Solis licere quidquid est puellarum
Confutuere, et putare ceteros hircos?

Haec verba interpretes explicatu facilitiora putarunt, quam sunt, et ita leviter tractarunt, ut diversas explicationes quorumdam verborum coniungerent atque permiscerent. At, ni totus fallor, nec recte sensum percepérunt, neque manifestam occasionem arripuerunt quaerendi, quid a poeta, quid ab aliis profectum esset. Alia ratione huic loco vim suam atque elegantiam reddere debebant. Evidem, ut sententiam meam, argumentis, quibus fulcitur, adjectis, exponam, versum quintum arbitror non a Catullo conscriptum, sed vel ab antiquiore interpolatore, vel a lectore aliquo libidinoso adjectum esse. Primum enim offendit longae syllabae solutio, quam poeta nusquam alibi admittit; nec probabile videtur, eum, qui ex formulis severe praescriptis jambos suos composuit, hoc uno loco ab istis legibus recessisse. Deinde verbum *confutuere* vellem aliis locis comprobas-

sent. Nusquam occurrit, et male factum est; quamquam Catulli ingenium in ejusmodi verbis singulis non tardum dixerim. Tum vero poeta ne potuit quidem ita dicere. Omni sensu caret vocabulum *hircos*. Interpretum nonnulli, ut Vulpius, intelligunt de vetulis hircis, qui viribus defecti; quae significatio non solum non verbo inest, sed etiam a loquendi usu abhorret. Hiroorum nomine appellantur homines salaces (Sueton. Tib. 45), vel alio sensu *hircosi* dicuntur, qui hircum olent (Plaut. Merc. III. 5. 14. Catull. LXXI. 1.). Illa significatio a nostro loco plane aliena est, haec quodammodo ferri potest, quamquam non intelligitur, quo pacto ii, quos, axillarum odore laborantes, fugiunt puellae, opponantur iis, qui putant, sibi solis esse mentulas. Aliorum explicaciones de hominibus, qui, similes castratis hircis, viros se praestare nequeant, quasi illud ipsum vocabulum significet hircum castratum, vel de rivalium contemptoribus, ut ait Parthenius, omnes sunt absurdæ. Accedit, quod h. l. vehementer displicant cum vocabulū *putare* quater repetitum, tum etiam tota verborum structura; *putatis vobis licere putare*. Postremo potest argumento esse, quod, si hunc versum suspectum missum fecerimus, praecedens ad elegantiam suam reducetur, et quod caussam intelligemus, qua interpolatio orta sit. Quum enim lector aliquis non intelligeret, quo referendum esset voc. *licere*, eo sensu, quo significat i. q. concedi, permitti, infinitivum adjecit; nec deerant ingeniole salaci nova

vocabula, ad hanc rem apta. Quare scribendum
puto:

Solis putatis esse mentulas vobis?

Solis licere quidquid est puellarum?

An, continenter etc.

Verbum *licere* eo sensu, quo idem est ac *prostare*, *prostitui*, non modo de rebus venalibus omnino dicitur, sed etiam proprie de puellis, quae, ut Catullus ait (CX.), se corpore prostituunt, vel corpus suum ad libidinem vendunt in tabernis, quas Catulli contubernales obire solebant. Martial. VI. 66. *Parvo cum pretio diu liceret* etc. Plaut. Menaech. V. 9. 97. ad q. l. vd. interpr. Eodem modo Iuvenal. IV. 24. *quo non prostata femina templo.* Ovid. ex Ponto II. 3. 19.

Illud amicitiae quondam venerabile numen

Prostat, et in quaestu pro meretrice sedet.

Hinc Statius Silv. I. 6. 67. *Huc intrant faciles emi puellae.* Prop. III. 19. 19. Horat. Sat. I. 2. 30.

vs. 8. Atqui putate: namque totius vobis etc.

Usum particularum *nam* et *jam* critici non semper diligenter, quemadmodum debabant, curarunt, ut *nam* sine ulla significatione connectendis sententiis inservire putarent, et, ubi non primo aspectu intelligi posset, statim mutarent in *jam*. At consideranda est sermonis ratio et vis, quae nunc illam, nunc hanc particulam, in codicibus plerum-

que confusas, exigit. Legitur apud Propertium
I. 3. 37.

Namque ubi longa meae consumisti tempora
noctis
Languidus exactis, heu mihi, sideri-
bus?

In quibus quum primum verbum non videretur intelligi posse Heinsius et Kuinoelius mutarunt *jamque*; male et praeter necessitatem. Nam in interrogatione quacunque, praeципue vero, cum orationem reddere debet graviorem, Latini pone-re solent *nam*, Graeci γάρ. Vd. Hermann. ad Vi-ger. p. 790. Virgil. Ge. IV. 445. Plaut. Aul. 2, 1, 17. 1, 1, 5. Eadem ratione dicunt: *quia nam* Virg. Aen. X. 6. Male, quod miror, Burman-nus correxit Propertii locum: *nempe ibi*. Voca-bulum *namque ipsum* saepissime significat id, quod *nempe*. Sic Tacit. Agric. 21. — Catulli locus, LXXI. v. 5 — 6, ita legendus mihi videtur.

Aemulus iste tuus, qui vestrum exercet amo-
rem,
Mirifice est adeo naetus utrumque ma-
tum.

Iam quoties futuit, toties ulciscitur ambos,
Illam affligit odore, ipse perit podagra.

Sensus est: aemulus tuus, qui tuos amores solli-citat, mirum in modum laborat hirco et podagra. Iam vero illam, perfidam puellam, ulciscitur et se ipsum. De contagione, ut volunt, non est

sermo, neque esse potest. *Nancisci* vero proprie dicitur de morbo. Corn. Nep. 29. 21.

Ponitur, *nam* et *namque* tunc, cum aliquid vel praecedit, vel, ut in interrogationibus, omissum est, ad quod referri debet. Cum vero finita est ratio vel cum, quemadmodum in nostro loco, is, qui loquitur, rem differt et ad aliam transit, orationis ratio efflagitat *vocabulum jam*. Quod etiam sensisse videtur Doeringius, suadens, verbum *inrumare* non propria significatione accipere, quoniam paulo post adjiciatur *namque*. Propriam vero hujus verbi significationem totius orationis ratio requirit. vd. c. XXI. 8. *Namque* h. l. non potest explicari *nempe*, nec referri ad antecedentia; immo de more loquendi scribendum est;

Atqui putate. Iamque — vobis —

Ita plane, ut Catullus, dicit Statius Theb. IV. 517.

Illum, sed taceo; prohibet tranquilla senectus.
Iamque ego vos.

et Lucanus Pharsal. VI. 732.

jam vos ego nomine vero
Eliciam. —

Sequitur versus, laborans vitio antiquiore, quam quod codicum auctoritate corrigi possit:

Iamque totius vobis
Frontem tabernae scipionibus scribam.

In omnibus libris MSS. et edit. vett. leguntur v.: *scipionibus scribam.* Commentariorum auctores non multum haesitantes, explicant, scipiones esse semiustos baculos. Quo modo vero scipiones, simpliciter ita dicti, de inustis baculis, seu carbonibus intelligi possint, me aliorum locorum exemplis, quae interpretibus afferenda erant, nequaquam edoctum fugit. Difficultatem Scaliger intellexit, sed, cum Dousa patre (Praecid. in Petr. I. c. 10.), mendum tollendum aliis reliquit. Parthenius loquitur de soporifera virga, qua poeta se dicat omnium contubernialium frontem ita percussurum, ut omnes in sopore solutos facilime posset irrumare. Quod probari non potest. Nec magis verbis convenit obscoenus sensus, quem Palladius explicat. Guarinus pater, metrum non curans, emendat: *siphonibus inscribam*, Vossius *sopionibus* vel *sopriionibus*, quae sine adjectis auctorum explicationibus vix intelliges. Cum verba respicias, similis nostro locus est Petronii, c. 96.: „Quum Ascylos gravatus tot malis in somnum laberetur, illa, quae iniuria depulsa fuerat, ancilla totam faciem eius fuligine longa perfricuit, et non sentientis labra humerosque *sopitionibus* pinxit.“ Optime correxerunt hunc locum Gruterus (Susp. II. 3.) Boschius et Erhardus ad h. l.; et est legendum vel cum illis *sopiti* (dormientis Ascyli) *titionibus*, vel cum hoc *sopitis titionibus*, quod Glossator quoque probasse videtur. Titio est torris, baculus adustus. vd. Celsus II. 17. Lactant. IV. 14. Ancilla quidem

potuit Ascyton fuligine et atro carbone pingere; nam ad manus ei erant lucernae. vd. c. 97. Apud Catullum vero lectio *titionibus*, quam nonnulli e Petronianis verbis receperunt, varias ob caussas displacet, inter quas metrum primum obtinet locum. Corruptam esse lectionem *scipionibus* nemo negabit. Occasio vero corruptionis in verbo *scribam* latet, et ex litterarum earumdem repetitione orta videatur. Evidem Catullum scripsisse arbitror:

Iamque totius vobis
Frontem tabernaæ inscriptionibus scribam.

Poeta dicit: Putate me ausurum, una ducentos sessores et simul vos omnes irrumare. Iamque ego in vestram contumeliam totius tabernaæ frontem epigrammatibus et titulis inscribam. Minatur igitur, injuriam graviter se ulturum esse inscriptionibus, ut supra c. XII. hendecasyllabis. Arma, quae poetam decet ferre, induit et *vibrat truces jambos XXXVI. 5. cf. c. XLII.* — Ut Petronius c. 55. dicit: *Ita non oportet hunc casum siue inscriptione transire* (sequitur epigramma Trimalcionis), ita Catullus quoque haud dubie usurpavit nomen *inscriptionis* pro vulgatio graeco epigrammati. Sed etiam ad aliam rem respexisse videtur. Fornices et cellae metricum, nec non tabernaæ inscribebantur non minibus puerorum et puellarum, quae ibi prostabant, ut dicit Schol. Juvenal. ad Sat. VI. 125. Quod proprie vocabatur *inscriptio* vel *titulus*; Martial. XI. 45.

Intrasti quoties inscriptae limina cellae,
Seu puer arrisit, sive puella tibi.

Seneca Controv. I. 2. „Meretrix vocata es, in communi loco stetisti, superpositus est cellae tuae titulus.“ Et in sqq.: „Nomen tuum pependit in fronte; — tot intraverunt cellam tuam gladiatores, tot juvenes ebrii.“ — In frontibus aedium et tabernarum atque in parietibus titulos, versus cujusvis generis et elogia in infamiam hominum scribere solebant, quod multis veterum locis demonstrari potest. Pauca sufficient. Mart. I.

118.

Contra Caesaris est forum taberna,
Scriptis postibus hinc et inde totis.

Plaut. Merc. II 3. 74.

Impleantur meae fores elogiorum carbonibus.

Culex 410. fronte locatur elogium. cf. Petron. c. 29. Add. dicendi formulam: *per totum parietem inscribere* apd. Quint. Decl. I. 5.

Sequuntur hi versus:

Puella nam mea, quae meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla —

Ita edidit Scaliger, nescio quo auctore. Sed neque in codicibus haec leguntur, neque recipi pos-

sunt ob metrum. Codd. Statii omnes et Dresd.: *puella nam me, quae, quod* recepit Guarinus, Aldinae editionis auctor mutavit in *puella namque, quae.* Edit. Vicent. Brix. Venett. *Puella nam modo, quae, quod* placuit Mureto et Vossio. Codicum lectionem manifeste corruptam ita emendandam arbitror:

Puella amata, quae meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla —

In ejusmodi vero orationibus eleganter omittitur *nam.* Vd. Tibull. II. 1. 37. IV. 1. 133. Verbum *amata* facile in litteras *namme* abire, vel ob sequentem repetitionem corrigi potuit. — Ac graviter ita loqui solet Catullus, ut XLIX.

— pessimus omnium poeta,
Tanto pessimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Cf. Terent. Adelph. I. 1. 31. — Alter versus iterum legitur in carm. VIII. 5. sed, ut mihi videatur, ab interpolatore illuc deductus.

vs. 13. Pro qua mihi sunt magna bella pugnata.

Non sollicitanda sunt haec verba, quamquam Scaliger e codice affert *patrata*, quod corrigi vult: *parata.* Lectionem plurimorum codd. jure defendit Statius, excitans locum Lucilii apud Donatum (ad Terentii Eun. V. 2. 60. et Adelph. V. 4. 5. ad verba. *vitam duram, quam vixi.*)

Vicimus o socii, et magnam pugnavimus
pugnam.

Virgil. VIII. 629. *Pugnataque in ordine bella.*
Quod legitur in Cod. Dresd. et in editt. Vic. Brix.
et Venett. *sunt mihi pro mihi sunt* correctum pri-
mum vidi in Ald. I.

Quatuor ultimi versus, quos recentiores edi-
tores huic carmini adjunixerunt, in Cod. Dresd. no-
vumcarmen efficiunt. Palladius et Guarinus pater
post vs. 9. seq. carminis posuerunt. In editt. an-
tiq. cum sequenti carm. conjunguntur. Duos ver-
sus ex iis affert Priscianus lib. V. p. 673. 10. et
iterum VI. p. 741. 24. Putsch. (In altero loco
mendose leguntur:

Tu praeter omnes une de capillatis
Celtiberosae Celtiberiae fili.

MSS. Catulli omnes *Cuniculosae.*) Tantum ve-
ro abest, ut hos versus cum carmine XXXVII.
conjungendos defenderim, ut ex alio carmine de-
sumptos, e Capri Grammatici libris, quos Pris-
cianus ante oculos habuit, in codices Catulli
receptos, et, ut fere semper factum est, juxta
carmen similis argumenti (XXXIX.) positos ex-
istimem. Nexus enim cum antecedd. ab his
versibus prorsus abest, et descriptio illa in fi-
ne carminis non parum displicet. Verba *tu*
praeter omnes, puto, Catullus non posuisset,
nulla adjecta copula, pro: ac *tu maxime.*

Quod vero Egnatium dicit *bonum*, id non referri debet ad verba: *boni beatique*; re-
currit idem c. XXXIX. 9. Nec quidquam de-
sideratur, cum carmen nostrum in vs. 16.
exitum habet.

Pag. 46. l. 27. leg. *sibi* pro *ibi*; ita etiam pou. ante voc. *ibi*
voc. *sibi*.

